

T. Igor Csaba

A brilliánskakas legendája

Különös történetek, három család életéből

TARTALOM

Előjáték	
Taralunga	
Andreas	
Gyerekek és felnőttek	
Művészek akarnának lenni	
Interludium – valahol, ismeretlen helyen	
Hajtóvadászat matuzsálemekre	
A szerelemről	
Monte Carlo	
A kakas feltűnik	
A legenda	
Interludium – valahol, ismeretlen helyen	
A brilliánskakas titka	
Utószó	

Előjáték

Ezerkilencszáztizenhatot írtak, Krisztus után. Egy szép áprilisi délutánon, (ritka volt abban az évben az ilyen szép tavaszi nap) a debreceni Makács ház egyik utcára nyíló ablakában két fiatal lány könyökölt. Nézték az utcát, rajta a sürgés-forgást. A lányokon meglátszott, hogy jól szituált családból valók, ez különben a házon is látszott, és azt is sejteni lehetett, hogy testvérek. Ugyanis hasonlítottak is egymásra.

A lányok nem voltak különösebben sem szépek, sem csúnyák. Férjhezmenendő korban levő lányok voltak. Ám abban az évben nem volt valami nagy szerencsájük a férjhezmenendő lányoknak. A férfinép, főleg ha fiatal volt és egészséges, leginkább katona volt és valahol, valamelyik fronton kockáztatta az életét a hazáért, de leginkább a császárért.

Azért a helyzet nem volt reménytelen. Makács Andor lányainak, bár mesterember volt, asztalos, minden okuk megvolt arra, hogy jó partira számítsanak. Leginkább nem is azért, mintha a szakmájának különleges művésze lett volna, bár abban is jó volt, hanem főképpen azért, mert komoly, megállapodott ember volt. Négy legénnyel dolgozott és ugyanannyi inast is tartott. Inast ugyan tarthatott volna kétszer annyit is, de Andor mester úr lelkiismeretes ember volt és azt tartotta, hogy nem vesz fel több inast, mint amennyiből jó asztalost tud nevelni. Éppen ez okból hozzá bejutni inasnak, nagyjából azt is jelentette, hogy az a fiú a sorsát el is jegyezte az asztalosmesterséggel. És ez a helyzet még azt is magával hozta, hogy eléggé jólszituált családok majdhogynem versengtek egymással, hogy melyik adhassa be hozzá a fiát inasnak.

Munka volt elég állandóan, a mester válogathatott benne, még ilyen háborús idők közepette is. Persze, a kliensek jellege más volt, mint a régi szép békeidőkben, de hát ez a mestert miért érdekelné? Volt elég háborús újjazdag, akik nem tudták hova tenni a pénzüket, hát úri bútorkba fektették. Ez is volt olyan jó, mint a kávé-panama. És ráadásul sokkal stabilabb, mint az. A mester felesége postamesternő volt, ez megint csak emelte a család megítélését, mivel már az intelligenciához tartozónak számított.

A dolgok ilyen állása mellett nem lehet csodálkozni azon, hogy a Makács lányok, Margit és Ilona, elégedetten szemlélték a világot.

És az utcán valóban akadt elég néznivaló. Emberek, kocsik, szekerek jöttek-mentek, festői összevisszaságban.

Egy nagyon szép nő is elhaladt az ablak alatt, napernyővel felfegyverkezve, elegáns kis kalappal a fején.

A lányok elfintorították a szájukat.

– Talayné!

Nem szerették túlságosan azt a nőt. Azt tartották róla, hogy szépségében felfuvalkodott, s özvegy létére túlságosan feltűnően öltözködik. Azt is tudták, hogy a férje orvos volt, de sokkal idősebb, mint az asszony, meg is halt négy évnek előtte. És lám, az asszony nem rokkant bele az özvegyi létbe sőt, mintha inkább kivirágzott volna. Mintha most fiatalabb lenne, mint akkor, amikor még élt a férje.

Ebből persze egy szó se volt igaz, a nő nem lett sem szebb, sem fiatalabb a férje halála óta, csak a cívis város közvéleménye ragasztotta rá az ilyen pletykákat. És még azt se tudta senki, hogy kinek a kedvéért maradt olyan üde és szép. Mert a férfiakkal mintha nem törődött volna. Nem volt látványosan elutasító, eljárta szolid társasági rendezvényekre, férfiakkal is szívesen

társalgott, még házasodnivalókkal is, sőt a férfiak is szívesen társalogtak vele, mert okos volt és szellemes, de nem akadt azok között EGY férfi. Soha nem akadt. Még rövid időre se. És ez nagyon irritálta a debreceni közvéleményt. Egyszerűen nem tudták hova tenni. Mert azt el se tudták képzelni, hogy mindössze csak szerette azt az öreg mukit, és amellet egyáltalán nem vágyott arra, hogy egy férfit vigyen az ágyába, csak azért, hogy legyen.

Azt beszéltek, hogy a férj, Talay doktor rettentően gazdag ember volt és óriási vagyont hagyott Tündére. Ez is, mint általában minden ilyenfajta pletyka, csak részben volt igaz. Talay Csaba ugyanis tényleg vagyonos ember volt, de semmi kirívó. Amikor az idejét elközelegni érezte – igen jó orvos volt, sokkal jobb az átlagnál, ezért is tudott úgy meggazdagodni –, számba vette a vagyonát, élete munkájának eredményét, és nagy városi házat, mellé komoly birtokot hagyott a feleségére. Hogy azonkívül még mit, arról senki se tudott semmit.

A ház a város központjában állt, közel a Nagytemplomhoz. Mert mind Csaba, mind pedig Tünde jó reformátusok voltak.

A birtok pedig éppenséggel közel esett ahhoz a nyolcholdas kis földdarabhoz, amit Makács Andor vásárolt a családjának. Mindkettő a város széléhez közel, valahol Nagymacs széle mellett, ahol nem sokkal már a pusztá kezdődött. (Ma már Nagymacs a város része. Akkor a szélén kívülre esett.)

A lányok tehát fintorogtak egy kicsit, a sétáló hölgyet meglátva.

Tünde persze minden mozdulatot jól látott a szeme sarkából, mert igen jó szeme volt neki. Ennek megfelelően mosolygott is magában. Elnézően. Mert tudta, hogy a lányoknak ez a fintorgása nem veszélyes ránézve. Kedves lányok, csak túlságosan hisznek a város közvéleményének. „Még szimpatikusak is a maguk módján. Meg fogják kapni azt, amire most olyan nagyon vágnak.”

Mert özvegy Talayné ebben is különös nő volt. Hogy néha látta a jövőt. Nem mindent és nem pontosan, de látta. Néhányszáz évvel azelőtt lehet, hogy megégették volna. Még most is nagyon ferde szemmel néztek volna rá, ha tudták volna a legbelsőbb titkait. Ámbár, ha jól meggondoljuk, igen sok asszony máglyára került volna, ha az élete nagy titkait a környezete megtudta volna.

Az ablak felé fordult és kedvesen köszöntötte a lányokat. Azok is köszöntek neki.

Tünde eközben erősen a lányok, főleg az idősebbik: Margit, szemébe nézett és azt szuggerálta neki:

„Legyen neked úgy, ahogy szeretnéd!” De hogy valódi boldogságot hoz majd neki az, hogyha teljesedik a vágya, azért kételkedett.

A lányok pedig eközben éppen a következőt gondolták: „Azt a két katonatisztet, akik erre felé jönnek, megfogjuk magunknak férjül!”

Mert éppen két szabadságos katona jött az ablakuk felé. Aztán, hogy közelebb értek, felfedezték, hogy hát ismerős az egyik.

– Béla!

Az unokatestvérük volt, Makács Béla. Az Andor öccsének a fia. A másik ismeretlen volt.

– Gyertek fel!

A fiúk feljöttek.

– Hogy vagytok ti szabadságon?

Aztán megtudták, hogy a két fiatalember százada teljesen megsemmisült egy fagyos télvégi éjszakán a hegyek között, csak ők ketten maradtak életben. Egy darabig helyezgették őket egyik csapattesttől a másikhoz, míg végén a hadvezetőség megunt a dolgot, s mivel úgylát új századokat állítottak össze, szükségük volt fiatal, de tapasztalt tisztekre, hát adtak nekik hat nap szabadságot, hogy annak leteltével jelentkezzenek az új helyükön.

Bent aztán kiderült, hogy annak a fiatalembernek, aki addig ismeretlen volt, Barnabás Lajos a neve, és a menekülése érdekes módon történt. Valahol Kirlibaba környékén elfektették a századot, mert nagyobb ellenséges erő támadásától tartottak. Ugyanakkor a fiatal Barnabást futárszolgálatra rendelte a parancsnok, hogy valahogy lopakodjon el a felsőbb parancsnokságig és kérdezze meg, mi is a teendő. Két napba telt az út és az alatt a két nap alatt az egész század ottfagyott parancsnokostól, tisztostól, az egy Makács Béla kivételével, aki őrségben volt, tehát mozoghatott. Őt találta meg Lajos, visszaérkezve, egyedül élőnek.

Hát ez volt az ő történetük.

A lányok is megtárgyalták este, az ágyban a tennivalókat és úgy döntöttek, hogy Margit menjen csak férjhez szépen Barnabáshoz, míg Ilonának amúgy is volt már több kérője is. Meg aztán ő fiatalabb, még várhat.

Hat nap nagyon rövid idő. De akkoriban a katonák nem kaptak minden szíre-szóra szabadságot. Így lett aztán, hogy három nap után Makács mesteréknél lakodalmat tartottak. Az idősebbik lány lakodalmát. És a nász elhálása után a fiatal férj ment is vissza egyenesen a nagy háború poklába. Akkor még nem nevezték világháborúnak, mert nem tudták, hogy az. És nem nevezték elsőnek sem, mert senki nem gyanította, hogy még egy második is fog utána jönni.

Gyorsan ment a hadilakodalom akkoriban.

Maga az esküvő, s a lakodalom természetesen nagyon szép volt a háborús körülményekhez képest és azok ellenére is.

– Hívjuk meg Talaynét is!

Ez a lányok kívánsága volt, természetesen azért, „hogy pukkadjon!” De a szép özvegy természetesen nem volt hajlandó pukkadni.

Azért Makács mester, amikor az első legénnyel a meghívót kiküldte, óvatosan megkérdezte azt is, hogy hívjon-e partnert, férfitpartnert az özvegynek, vagy hogy van esetleg valaki, aki eljönne vele? Természetesen csak beszélgető-, esetleg táncpartnerről lenne szó.

Tünde erre azt felelte, hogy köszöni szépen a meghívást, élni fog vele, partnere pedig természetesen van, jólnevelt, német ugyan, de jól tud magyarul.

Makács mester természetesen nemcsak a jó szívének miatta érdeklődött ilyen behatóan a Tünde magánéleti problémái iránt, hanem sokkal inkább elkerülendő azt, hogy Béla unokaöccse beleszeressen a szép özvegybe, s még netán valami bajt csináljon magának a nála sokkal idősebb nővel. De a válasz több mint megnyugtató volt.

Andreas Kirschner pedig valóban jól tudott magyarul, művelt is volt, jól is nézett ki, szóval, ha valakinek pukkadni lett volna oka, az nem éppen Talayné lett volna. Ám ő másnak sem adott okot a pukkadásra, inkább jó szívvel elmesélte, hogy Andreas (érdekes, druszák vagyunk, mondta Makács mester) valamivel fiatalabb nála, katonatiszt lesz hamarosan, szóval úgynevezett „jó parti”. „És lesz-e belőle házasság is?” „Egyelőre természetesen nem. Később sincs tervben, csak jóbarátok.”

Ugyancsak a lakodalom napján vették észre, hogy eltűnt a Makácsék kiscselédje. A Panka.

– De vajon mi lett vele? Csak nem ölte magát a kútba?

Mert hogy a leány, tizenhat éves korához méltatlanul, sokat sündörgött a férfiak körül.

De a kutat kikapartatták, és – semmi.

– Más nem lehet, megszökött. Valakivel, vagy valaki elől.

És a találgatónak valóban igaza volt. Csakhogy akkor ezt még senki sem tudta. Később is csak nagyon kevesen. Gyakorlatilag mindössze az érdekeltek.

Azzal kezdődött az eseménysorozat, hogy cirkusz érkezett a városba. Letáboroztak az egyik városszéli üres telken, s elindították az előadások előkészítését. Az egész, jól begyakorolt módon, olyan gyorsan ment, hogy másnap fenn volt a sátor és este elkezdődhettek az előadások.

Minden előadás kezdete előtt az igazgató, nagy brontes ember, kiállt a sátor elé, egy valamiféle zenegép társaságában, s nagy hangon hívogatta a közönséget egy szócsövön keresztül:

„Hát tessék, kérem, tessék!

Most lehet!

Folyton folyvást!

Itt látható kis kígyó, nagy kígyó!

Brilliáns kakas!

Amely az ablakon bémászik!

Hát csak tessék, kérem szépen!”

És hasonlókat kiabált. Természetesen a zenegép aláfestésével.

És az emberek jöttek.

A háborús nélkülözésekbe belefáradva jöttek.

A szegények, akiknek más szórakozásuk nem volt, jöttek.

A gyermekek, akik mindig szeretik látni a különlegest, a szürkeségből kirívót, jöttek.

Azok, akik a durva tréfákat szeretik, mert mást nem képesek megérteni, és azok, akik az esetteken tudnak a legjobban nevetni, jöttek.

„Hát tessék kérem, tessék, folyton folyvást! Megnézhetik a nagy Taralunga világcirkuszát! Soha vissza nem térő alkalom!”

Panka nagyon szeretett volna cirkuszt látni. A barátnői, ismerős leányok, telebeszélték a fejét azokkal a csudaságokkal, amiket ott láttak, s amit ő, az árva kislány soha nem fog látni, mert nincs rá pénze, a gazdái meg nem adnak neki. ARRA nem.

Puczi Zsiga tehetséges cigányprímás volt. Majdnem hegedűművész, vagy talán már az is. Általában a város elegánsabb vendéglőiben játszott, maga Makács mester és felesége többször is élvezték virtuóz játékát. Aztán egyszer, szomorú nap volt, egy kegyetlen és botfülű, majdnem teljesen részeg férfi felindulásában agyonütötte egy sörösüveggel. Két árva maradt utána, egy fiú meg egy kislány. A fiú már nagyobbacska volt, és ő is szépen hegedült, az anyjával maradt, hogy majd az ő keresetéből megélnek valahogy. A kislány érdekében komoly tárgyalások folytak az anya és Makácsné asszony között.

– Add nekem azt a kislányt, Mári! Te úgyse nagyon tudsz majd mit kezdeni vele a vándorlások idején. Én elszegődtetem hozzánk kiscselédnek, fel is nevelem, tisztességes lányt faragok belőle, ha lehet, még férjhez is adom!

Hosszas tárgyalások után aztán az anya beadta a derekát, belátva, hogy a postamesternő jót akar, mi több, esélye van arra, hogy be is váltsa.

Így került Panka Makácsékhoz. Ennek már több mint egy éve és eddig még mindig jól ment minden.

De most az a cirkusz! Makácsné nem adott pénzt a cirkuszra. Ki tudja, talán a sátor tudatalatti emlékétől féltette a kislányt, talán mástól, soha nem mondta. Se akkor, se később.

– Aztán valóban meg akarod nézni, te kislány?

A cirkuszigazgató volt a kérdező.

– Én akarom, de nem szabad.

– Aztán miért nem szabad?

– Asszonyom nem engedi!

– Lárifári! Attól a kis hajhúzástól félsz annyira, amit kapsz, ha későn találsz hazamenni?

– Az... nemcsak hajhúzás – szepegte a kislány.

– Hát mi? Meg is vernek?

– Dehogy! Azt sosem csinálnák!

– Akkor mi a baj?

– Nem becsületes dolog – suttogta Panka. – Nem mernék hazamenni utána!

– Hmm! Gondolkozzunk csak egy kicsit! Végeredményben dolgozni itt is lehet a cirkuszban. Fizetést is adok, az előadást is mindig megnézheted! Na? Mit mondasz?

Nap nap után így ment ez, de a vége csak az lett, amit az igazgató, a nagy Taralunga elhatározott.

És Panka elment a cirkusszal.

Ezt Makácsék eleinte nem tudhatták, de aztán kikövetkeztették valahogy, csak akkor már késő volt. Pedig még rendőrrel is kerestették, de akkor már árkon-bokron túl voltak.

Taralunga

A cirkusz élete nem kislányoknak való. Ezt Pankának hamar sikerült megállapítania. Pedig őt még igencsak kímélte Taralunga igazgató. Főleg eleinte. A sátorfelverés, sátorbontás nehéz műveletében nem kellett részt vennie, de a többiből is leginkább csak a könnyebb részét kapta. De azt, hogy télen hideg van, nyáron pedig meleg, nem tudta nem érezni. A poros országút egyhangúságát is megtapasztalta. És azt, hogy a művészek között szigorú rangsor van, s abban a rangsorban neki csak az igazgató jóindulatából kifolyólag van helye. Mert egyelőre semmit nem tanult ki. Semmit a szakmák közül. Úgy tűnt, nincs is tehetsége, vagy tán akarata semmihez. Inkább az utóbbiról lehetett szó, mert általában jó kezűgyessége bizonyosodott be. Akár zsonglőr lehetett volna, vagy bűvész is. Ez utóbbit még szerette volna is, de csak egyes részeit. És kitartás nem volt benne, és – többször emlegette is ezt Taralunga – túl későn kezdte. Egyébként is kis cirkusz volt az, tehát ugyanannak az embernek több dologhoz is értenie kellett. Hát elindult egy úton, hogy valami, akármilyen bűvész lenne, de leginkább annak is csak a segítője. Meg a késdobálóé. Azt azonban Taralunga megtiltotta, amikor észrevette, hogy a késdobáló zsarolni kezdte a segédjét. Fenyegetéssel persze, olyankor mondván, hogy ha nem teszi ezt vagy amazt, akkor legközelebb a szemébe fogja dobni valamelyik kését.

A késdobálót a legközelebbi állomáson aztán kirúgta Taralunga. És általában, egyrészt nem bizonyult rossz embernek, másrészt azonnal láthatóvá tette mindenki előtt, hogy Panka az ő tulajdona, és másnak hozzá kuss!

És ez így is volt. Panka az ő kocsijában aludt, és lassan kezdték is úgy tekinteni, mintha a felesége lenne. Csak azt nem értette Panka, hogy miért sajnálják ezért egyesek. Például az oroszlanidomár. Aki meg is mondta egyenesen Taralungának, hogy nem tisztességes, amit tesz. Hogy miért nem, azt nem részletezte egyik sem, sőt az oroszlanos nem is ment ennél tovább, mivel az állását ő is féltette, ha nem is volt rá épp annyi oka, mint a késdobálónak.

Még az öreg bohóc, Toto¹ volt az, aki szimpátiával tekintett Pankára. De megszólalni, jaj, azt ő semmiképpen sem mert. Toto valamikor akrobata volt, de megöregedett, egyszer csúnyán le is esett, akkor valami eltörött benne, s most csak élt a Taralunga kegyelemkenyerén, kitanulva közben a bohóc mesterséget. No, nem sokat kell azon tanulni, hogy boxlabdája legyen valakinek az ember! De azért ez is kenyér volt, Totonak pedig unokái voltak valami távoli nagyvárosban. Lehet, hogy Pankát is éppen a távollevő unokái helyébe képzelte. Szomorú ember volt egyébként nagyon, mint a világon az összes igazi neveltető.

A cirkusz pedig vonult, végzetlenül, és Panka fogalmat alkothatott magának arról, hogy mit is jelent az a szó, hogy országút. Bár az életnek ez az oldala nem volt visszataszító előtte, valahogyan a vérében lehetett a vándorlás szeretete.

Nem szándékozom ennél részletesebben írni a cirkusz életéről, mert nem is igazán tartozik a történetünkhöz, de meg is tették azt már nálam sokkal hivatottabbak. Elég annyi, hogy mint régebben is, a Panka kicsi ideje előtt, általában Párizstól Bukarestig járták az országutat, szépen, komótosan, minden nagyobb helységben, a kisvárosoktól kezdve, és ahol szívesen látták őket, előadásokat tartva. Néha nagyobb, néha kisebb sikerrel. De azért a mindennapi kenyér általában kikerült. Nemcsak az embereknek, hanem az állataiknak is. Erre nagyon vigyázott Taralunga, aki végül is, mint mondtam, nem bizonyult rossz embernek.

¹ A bohóc nevét Cezar Petrescu, Framm a jegesmedve című világhírű könyvéből kölcsönöztem. Ott is nagyon pozitív szerepet játszik.

És ahol felhangzott a már jól ismert: „...kis kígyó, nagy kígyó...” szöveg, az emberek általában bejöttek a sátorba.

Párizsból visszafelé jövet, egy kisvárosban, nem is jelentős előadás idején, elvesztették az egyik oroszlánt, de ami még rosszabb, az idomárt is. Öreg volt már az állat, egyre nehezebben kezelhető, és ekkor rátámadt az idomárra.

Az ilyen esetekre egyébként Taralungának megvolt a maga biztosítása. A veszélyes vadak műsorszáma alatt mindig ott ült az első sorban, szabályos háromszög alakban elhelyezve a porond körül három ember, hosszú, hegyes vasrudakkal felszerelve. És ott ült, valamivel hátrább, a késdobáló, egy jókora puskával. Egyszóval, megint volt késdobáló is. Egy fiatal székelly legény, a Gergely névre hallgató, alig volt több még, mint siheder. De hallatlanul jól kezelte a késeit.

Ezúttal azonban mindez az előkészület keveset ért. Az állat azonnal rátámadt az idomárra, mihelyt bejött. Persze – lelőtték. Ám az idomár sebe elfertőződött és harmadnapra ő is meghalt. A többi oroszlánt aztán felkínálták más cirkuszoknak, de senkinek se kellettek. Általában is alig volt cirkusz Európában, ami nem csoda, ha elgondoljuk, hogy már negyedik éve dörögtek az ágyúk. Cirkusz tehát vadállatok nélkül is volt éppen elég.

Az oroszlanokat végül is egy olasz állatkert vette meg. Bagóért.

Kelet felé vonulásuk közben, s leginkább annak vége felé komoly események is történtek szereplőinkkel.

Egyrészt Panka azt kezdte észrevenni magán, hogy hízik. Ami csuda volt, mert csak a hasa hízott, de az arca nem. Az inkább vékonyodott. Természetes is, hiszen alig volt étvágya. Aztán az elefántos ember felesége világosította fel, hogy alighanem egy baba van a hasában. Panka igen kevés ideig örülhetett ennek a hírnek. Mivelhogy az igazgató, meghallván ezt, nagyon hamar megmondta, hogy márpedig egy csecsemővel a cirkuszban senkinek nincs semmiféle keresnivalója. Panka úgy megrendült ennek hallatára, hogy még azt is elfelejtette mondani, hogy azért neki, mármint az igazgatónak, is kell legyen valami köze ahhoz a babához, aki az ő hasában van.

Másnapra aztán meg is enyhült valamennyire a „nagy” Taralunga. A véleményét persze nem változtatta meg, de félrehívta Pankát egy bizalmas megbeszélésre. Aminek aztán a végeredménye nagyjából az lett, hogy:

„Idefigyelj, te lány! (Ez volt Pankának a neve az igazgató részéről mindvégig, amióta a cirkuszban tartózkodott). Igazából több dolgot is tehetsz. Először is, el lehet hajtani. Ez lenne a legjobb és leggyorsabb megoldás. Az egyik jegyszedőnő igen ügyes az ilyesmiben, már sokszor csinálta többeknek, és mindig sikerült neki. Sokan még kórházba se kerültek utána. Aztán lehet olyan is, hogy megszülsz és otthagysz a kórházban. Vagy olyan is, hogy odaadod valaki ismerősnek, vagy egyszerűen egy szimpatikus embernek, aki majd neveli neked! Szóval, ilyesmi.”

Panka csak sírt és nem szólt. Általában sokat sírt akkoriban.

Bukarestben aztán Taralunga kategorikusan megtiltotta Pankának, hogy elhagyja a cirkusz területét. A tiltás részint azért is volt, mert ő maga viszont eltávozott. Ahogy mondta, három napra, de lehet többre is. „Nem tőle függ!”

– Most megy és meglátogatja a feleségét. Meg a gyermekeit – mondta az elefántosné. Majd nagyon elcsodálkozott, hogy Panka elsírta magát. – Hát te ezt nem tudtad? Hogy felesége és három kicsi gyermeke van Bukarestben? Ejnye! Ne bőgj már! Mással is megesett ez! Sokkal, miközülünk. Hiszen az igazgatónak nagy természete van, ezt tudjuk!

Ám ezúttal tévedett a hölgy, mert bár Taralunga a családjához is el szándékozott menni, először mindenképpen másfelé vette az útját. Kiöltözött szépen, majd bérkocsiba szállt és a központban egy nagy palotába vitette magát. Ott egy igen előkelő külsejű inas fogadta. Bevezette egy szobába és ott megint tetőtől talpig levetkőztette. Majd másféle ruhát adott rá, piros kabáttal fehér nadrággal, csizmával. És ott állt Constantin Țaralungă huszárnagy.

Így felöltözve vezette aztán termeken keresztül, míg egy aránylag kisebb, ízléssel berendezett szobába értek. És:

– Itt méltóztasson várni!

Hát várt. Kis idő elteltével aztán ajtó nyílt és egy fiatalos, szép hölgy lépett be rajta. Az őrnagy tisztelettel borult térdre és csókolt kezét a hölgynek. Mária volt, az ország imádott királynéja. Akiről a nép már tudta akkor, hogy a férjénél sokkal nagyobb hazafi, és aki az ország sorsát valóban a szívében viseli.

– Isten hozta, őrnagyom! Milyen volt az útja errefelé?

– A szokásos, felséges asszonyom. Hol jobb, hol kevésbé jó.

– És arra figyelt, amit kértem?

– Természetesen felség. Állandóan.

– És milyen most a nép hangulata Erdélyben? És milyen a határokon kívül? Mit mondanak a franciák? Az angolok? Az amerikaiak? Beszéljen!

És az őrnagy beszélt, ahogyan a kérdés szólt, és ahogy ő megfigyelte. Semmit sem szépített, semmit sem másított meg a valódi helyzethez képest. De hiszen éppen ezért volt ő a királynénak egyik legmegbecsültebb kéme. Mert sosem igyekezett hízelegni. Pedig hej, de megérdemelte volna az a szép nő! De ő is hazafi volt.

Az egész beszélgetés persze nem féltérden folyt le, hanem akkor már ülve egy karosszékekben.

Aztán az egész végeztével a királyné így szólt:

– Álljon fel tehát, őrnagy! És köszönöm, Țaralungă EZREDES!

Ezek után az újdonsült ezredes kihátrált az ajtón, még akkor sem tudva hova lenni a nagy megtiszteltetéstől. Ott aztán, ahol utoljára átöltöztették, már előkészítve várta az új egyenruhája. Az ezredesi. És akkor már valóban a családi háza felé vette az irányt.

Két hétig állomásozott a cirkusz Bukarestben. Előadások folytak és Panka egyre szomorúbb lett, ahogy a hasa észrevehetően domborodott.

Az igazgató azt találta ki, hogy ha már éppen így alakult a helyzet, hát legyen akkor a késdobáló partnere. Hadd lássa a néző, hogy milyen nagy művész Gergely, még egy észrevehetően terhes nőt is körül mer dobálni a késeivel, anélkül, hogy egyetlen karcot is ejtene rajta. Gergő aztán valóban úgy vigyázott rá, mint a szeme fényére. De ekkor már az egész cirkusz megszerette azért, ami rá vár. Csak az igazgató nem változtatott az álláspontján.

Bukarest után Brassó következett, majd kisebb-nagyobb erdélyi városok. És ezen az úton Panka elveszett. Életében immár másodszor.

„Biztos szülni ment!” kockáztatta meg a véleményt az elefántosné. Ám felsült vele, mert az igazgató kereste a kórházban. De bizony nem volt ott.

Gergely is kereste. Meg akarta mondani neki, hogy akárhogy is alakult eddig az élete, mellette mindig lesz egy tányér („tángyér”, ahogy a Székelyföld egyes részein mondják) meleg étele. Neki is, meg a gyereknek is. És nem kérdi, kié is lenne az a gyermek. De késő volt már, ő sem találta sehol.

Andreas

Nem sok idővel azután, hogy Panka szenvedéseinek legmélyére jutott, Talay Tünde és Andreas Kirschner között is érdekes beszélgetés zajlott le.

A beszélgetést igazából a fiatal katonatiszt kezdeményezte. Aki akkor már elbocsájtott katonatiszt volt. Németország elvesztette a háborút, katonáinak száma megcsappant, s kevés katonához kevesebb tisztre van szükség. Andreas nem is bánta igazán az elbocsájtást. Ha még élnie is lett volna miből, akkor lett volna igazán boldog. Így azonban a boldogsága nem volt felhőtlen.

Tündével a barátság tartott még, bár lazulni látszott, a fiatalember nagy bánatára.

– De hát mit is akarsz te tőlem, sok évvel idősebb özvegyasszonytól? Nem találsz nálam fiatalabbat?

Akkor Andreas bevallotta neki, hogy szereti. Szerelmes bele azóta, hogy először meglátta valami társasági alkalommal.

Tündének ez nem volt újság. Már megszokta, hogy minden férfiember beleszeret, majdnem azonnal, ahogy meglátja. De ezúttal érezte, hogy az, amit ez a katona érez, több annál, amit a társaságban általában szerelemnek szoktak nevezni. És ez az érzése nagyon határozott volt. Pedig sohasem csalták meg a megérzései. El is szomorodott tőle. „Hogy itt van ez a művelt, okos, jobb sorsra érdemes fiatalember, akinek ráadásul még a jövője is bizonytalan, ha ugyan nem egyenesen sötét, és akkor mindez nem elég neki a balsorsból, mindehhez még éppen ő bele kellett szeressen! Bele, aki semmiképpen nem lehet neki társa az életben. Akár akarja, akár nem. És ráadásul még tetszik is neki a fiatalember! Először azóta, amióta Csaba meghalt. Az ördög vigye el ezt a túl hosszú életet, meg az időparadoxont, meg mindent, ami ezzel kapcsolatos!”

Elhatározta, ha úgy találja, hogy tartós lesz ez a szerelem, akkor engedni fog neki. Legalábbis egy időre. De belül, önmagában csak csóválta a fejét, hogy amit tenni készül, nem igazán lesz helyes.

„Na és?! Hányan tesznek helytelen dolgokat ezen a világon? Csak éppen mi ketten vegyük a vállainkra az egészet a terhét? És nemcsak a vállainkra, de a boldogságunkat is áldozzuk fel, bármilyen kicsi és múlandó lenne is az? Hogyisne!”

A másnap reggel már együtt virradt rájuk. És nagyon boldogok voltak együtt. És mindketten úgy érezték, hogy érdemes volt várni egymásra annyi ideig. Andreasnak ugyan nem sok összehasonlításra volt lehetősége, orfeumi táncos lányok, operettstatiszták formálták a nőkre vonatkozó tapasztalatait. A Tünde esete más volt. Andreasnak Csabával kellett felvenni a versenyt, vele, akihez mérhető sem embert, sem férfit nem ismert addig. És aki meghalt, de az árnyéka sokáig kísért Tündét, pedig... hol van az már! De Andreas embernek bizonyult, Csabával összehasonlítva is. Hát végre boldogok lehetnek.

Pedig szomorú világot láthattak maguk körül, ha csak felszínesen néztek is szét. Európa, legalábbis a számukra ismerős része, romokban hevert. Németországra valósággal kifizethetetlen hadisarc várt. Hogy fog annak eleget tenni, Uramisten!? De Magyarországra se mosolygott szebb kilátás. A Monarchia megszűnt létezni, a helyén a még csak nemrég halott költő szavai szerint:

„fél-emberek, fél-nemzetecskék
Számára készült szégyen-kaloda.”

Csakhoggy akkor ők ezt még nem tudták. Illetve, egész pontosan Andreas nem tudta. Tünde tudta, de nem akarta tudni.

Olyan volt a középEurópai helyzet, mint egyes ismert képeken, ahol verekedő oroszlánok árnyékán két (vagy akár több) kiskakas csípi egymást kegyetlenül. Egészen addig, amíg a leggyengébbnek bizonyult kiskakas örökre a szemétdombon marad, kinyúlva.

Ezúttal éppen Magyarország nézett ki annak a bizonyos „leggyengébb kiskakasnak”. Külső ellenségei, azok, akik alig valamivel azelőtt szövetségesei voltak, becsapták. És csak azért nem mondható el, hogy hátat fordítottak volna neki, mert éppenséggel nem azt tették, hiszen állandóan a pontot keresték, ahol halálos csípést adhatnak neki.

De belső ellenség is akadt bőven. Egy mágnás, történelmi nevet viselt, kijelentette, hogy a Magyar Királyság nincs többé, s köztársaságot csinált belőle az éhező budapesti nép vigyorgó segítségével. Mert nem ám az egész ország állt melléje! Csak a főváros! És az se teljesen, ám akik ellene mondhattak volna, gyáván, meghunyászkodva hallgattak.

Csoda-e mindezek után, ha a külső ellenség vérszemet kapott? Pedig ez még nem volt a legalja a szakadéknak. A hadsereg vezérkari főnöke kijelentette, hogy: „*Soha többé katonát nem akarok látni!*”

Olyan is volt a védekezés az egyre hevesebben támadó ellenséggel szemben.

Aztán mégiscsak akadt valaki, aki a közben lemondott arisztokrata köztársasági elnökkel szemben az ország megvédését ígerte. Ám ez mindössze ígéret maradt. Ami megvalósult, az a terror volt. Kevés valódi haladás, sok vér és könny árán.

A békekötésen a nagyhatalmak nem akarták látni a kommunista ország követeit. Meg se hívták őket.

És még mindig nem ez volt a szakadék feneke. Egy ellenséges ország minden lehetőségét latbavetette, hogy Magyarország nevű állam a térképen ne legyen. Erről sokáig nem létezett semmiféle hivatalos írás, még cáfolat formájában sem, még e sorok írója is csak néphiedelmet tudott volna idézni, ha nem kerül a kezébe egy cikk. Kritikának szánták. S abban a következő rövid rész:

„A román kéjnők

Rövid, de annál szórakoztatóbb legenda, még ha semmiféle bizonyítékunk nincs rá, és Ablonczy is kételkedik, hogy a románok kéjnőkkel igyekeztek az antant szakértőit és politikusait megnyerni, sőt még Mária román királynét is szóba hozták, aki 1919 tavaszán látogatott el Párizsba és Londonba, hogy maga és Románia mellé állítsa a döntéshozókat.

(A cikk teljes egészében Ablonczy Balázs Trianon-legendák című, most megjelent könyve alapján készült.)”²

Mindehhez csak annyi a megjegyzésem (nekem, Kiscsabinak), hogy nem zörög a haraszt, ha a paraszt nem éppen az erdőben végzi a dolgát! Végül is ma már nem láthatunk be egy királyné ágyába! Nem vagyunk a középkorban.

Sajnos!

² A cikk vagy kritika Valuska László tollából jelent meg, már régebben, talán 2004-ben. Abból van a dőltbetűs idézet.

Andreas és Tünde eközben boldogok voltak. A háború utáni általános nyomor közepette boldogok voltak.

– Az ám, és hol fogunk élni?

Andreas kérdezte. És ez már a kijózanodás kezdete volt. Nem a szerelem vége, az még nagyon sokáig nem következhetett el, de lassan, méghozzá milyen lassan, elkezdtek egy kicsit felelősebb módon nézni a világot, mely körülöttük éppen romjába dől. Tünde is ráébredt, hogy igazából kicsoda is ő, és mi lett volna a dolga. Amit pedig elmulasztott.

– Nem tudom, drágám. Mondd meg te!

– Szerintem Németországban. Ott se jó, de gondold el: Magyarország voltaképpen nem is létezik!

– Jaj! Egy kis türelmet kérnék, szívem! Hadd szedjem össze a gondolataimat! Nem baj, ha csak holnap felelek erre?

– Nem baj, drága!

Másnap reggel aztán elmondott Tünde nagyjából mindent a férfinak, legalábbis annyit mindenképpen, amit saját magáról elmondhatott, anélkül, hogy a másikat egyenesen elrettentette volna. Ezért volt szükség az egy éjszakai gondolkozási időre. Hogy kiválogassa és megfogalmazza a gondolatait.

És ez a minden tartalmazta azt is, hogy:

„Tudd meg, szívem, hogy te bizony nagyon nehéz életet választottál akkor, amikor azt határoztad, hogy velem akarsz maradni. Nem vagyok egy mindennapi nő!”

Andreas bólogatott, mint aki tudja. Pedig nem is számított még a századrészére se annak, amit hallott. És még az is csak töredéke volt az igazságnak.

Tünde tehát elmondta, hogy neki bizony eléggé különleges képességei vannak. Olyanok, hogy akár csak háromszáz évvel azelőtt valószínűleg máglyán égették volna meg, mint boszorkányt vagy egyéb rontó asszonyt. Persze nem kérte ő ezeket a különleges képességeket, hanem úgy lettek neki, anélkül, hogy akarta volna. És az is természetes, hogy azzal ő semmi rosszat nem tesz senkinek, hanem csakis jót, amikor csak tud. Márpedig tud, amikor egyáltalán lehetséges. Hogy miben is állnak azok a kivételes képességek? Elég sokfélék lehetnek. Olyanok például, mint a mások hangulatainak megítélése és befolyásolása szavak nélkül, sőt bizonyos távolságról is. Vagy néha, hogyha van idő ráhangolódni, akkor a másik ember gondolatainak kitalálása.

– És az én gondolataim mit mondanak?

– A te gondolataidat soha nem akarnám se kitalálni, s még kevésbé befolyásolni. Akkor az már nem Te lennél. De látod? Ezért tartottam olyan nagyon attól, hogy nyíltan elmondjam ezeket a képességeket, mert nagyon könnyen félreérthetők. És ne hidd, hogy ez olyan nagy áldás! Inkább átok. De te feltétlenül becsületes vagy. Annyira nyílt vagy, hogy bárki meg tudja mondani, hogy éppen mire gondolsz, aki egy kicsit is odafigyel rád. És ne hidd, hogy az ilyen és még sok egyéb képesség ingyen adományként jött nekem! Csak úgy, magától. Megszenvedtem én azért, pedig nem is akartam azokat! Hogy csak a legegyszerűbbeket mondjam, tudd meg, hogy engem egyszer már megöltek! Valamikor régen, olyan régen, hogy nehezemre esik még emlékezni is rá. Akkor nagy szerencsém volt, egy nagyon jó, egész különleges orvoscsoport megmentett. Egyébként Csabával, a férjemmel is ugyanaz történt. Egyszerre öltek meg minket és együtt lettünk megmentve. Akkor kezdődött. Azután éreztük, hogy valami különös költözött belénk, és mi azt uralni tudjuk.

– A hosszú élet például?

– Nem. A hosszú élet csak nekem jutott osztályrészül, de erről nem is szívesen beszélek, mert még képes leszel elhagyni. Pedig hidd el, ez se tőlem függött! Én csak elfogadtam. Mert nem is tehettem mást. Már rég nem élnék e nélkül. És soha nem is jutottam volna el ide. Hát akkor mit gondolsz? El fogsz hagyni?

Tünde, lehetett akármilyen különleges nő, de ebben a pillanatban nagyon meglátszott rajta az elválástól való félelem. Hiszen ő is szerette Andreast. A férfi nem tehetett egyebet, minthogy csókokkal borította el mindenütt, ahol érte. Hiszen nagyon szerette. És nemcsak vigasztalni akarta.

– Akkor mégiscsak együtt maradunk? – kérdezte Tünde meghatódva.

– Természetesen! Soha nem is gondoltam másként.

– Én is így szeretném! És így is lesz! Csakhogy...

– Csakhogy?

– Csakhogy mindezek a különlegességek különleges kötelességekkel is járnak! Mostanában nagyon is elhanyagoltam őket, és soha nem fogok szabadulni a gondolattól, hogy ez a körülöttünk kialakult pokol részben az én hanyagságomnak is az eredménye. Hát most itt az idő, hogy valamit javítsak a népem sorsán. Amit még lehet.

– És nem lehetne együtt?

– Nem drága! Te csak indulj el Németországba, a hazádba, mert ott is elég sok a baj. Segíts, ahol lehet! És amikor a kötelességemet megtettem, én is megyek utánad. Légy türelmes! Nem tart nagyon soká, pár hónap, legtöbb egy év múlva nálad leszek, akárhol is vagy! Tudni fogom!

– De... de... de! Hogy gondolod? Vagyis, hogyan tud egyetlen nő, egyetlen gyenge nő, olyan szolgálatot tenni a hazájának, amire sok férfi, sokuk politikus meg katona, együtt nem voltak képesek?

– Na! Figyelj, drágám! Gondolj bele egy kicsit! Magyarország ez idő szerint, mint már te is észrevetted, pillanatnyilag és gyakorlatilag nem létezik. Ez számomra nagyon fájdalmas dolog, de tény. És ha továbbra se akad senki, aki tegyen ez ellen, akkor minden valószínűség szerint így is marad. Ilyenformán mi sokkal rosszabbul állunk, mint a te hazád, Németország. Ott, ha nyomor van is, meg működésképtelen gazdaság, óriási hadisarc meg minden, de az ország nagyjából mégiscsak egészben van, a nép dolgozni akar, majd csak akad valaki, aki felrázza őket. De nálunk akkora az apátia, az elesettség, hogy ebből látszatra nincs kiút. És sajnos sokan éppen ezt akarják a saját egyéni javukra kihasználni. Mintha a tőzsdén besszre játszanának. Például, egy nagyon jónevű történész³ akadt, aki petíciót írt a román királyhoz, kérve, hogy jogara alatt egyesítse a két országot. Olyan perszónálunió-félére gondolt. Természetesen ez a történész nem akar rosszat, csak éppen százszor nagyobb károkozónak tartja a kommunistákat, mint a korrupt balkáni diplomáciát. Talán még igaza is lenne, de sajnos egynéhány tény nem vett figyelembe. Azt, hogy a románoknak eddig még egyetlen olyan szövetségesük se akadt, akit ne csaptak volna be. Meg azt, hogy az étvágyuk rettentő nagy, amikor területekről van szó. Mindent be akarnak kebelezni, és bizony nem állnak messze attól, hogy ez sikerüljön is nekik. Szóval így állunk, drágám. És én tudom, teljesen tisztában vagyok vele, hogy csak én, csakis én, a gyenge nő, vagyok az egyetlen, aki meg tudom győzni

³ Rugonfalvi Kiss István volt. Valóban tisztességes székely ember volt, aki teljesen félreértette a helyzetet.

azt az egyetlen embert, aki ezen a helyzeten változtatni tud, arról, hogy neki még kötelessége van a hazájával szemben. Mi több, egyre inkább meggyőződésemmé válik, hogy engem egyenesen ezért helyeztek ide, hogy ezt megtegyem.

– De furcsán fogalmazol! „Idehelyeztek”! Nem magadtól jöttél? Nem akartál idejönni?

Az asszony ekkor átölelte a férfit és úgy súgta neki szeretettel:

– Bizony, édes uram! Idehelyeztek. És akkor még nem is tudtam, hogy mi céllal. De ha tudtam volna, akkor se ellenkeztem volna. Ők sokkal bölcsőbbek, mint én! De erről, bocsáss meg, nem mondhatok többet. Ez is azok közé a titkok közé tartozik, amelyekkel nincs jogom sáfárkodni. Szeretjük vagy sem, ez az igazság. És ha elfogadsz, ilyennek kell elfogadjál. Mondtam, boszorkány vagyok. Nem akartam azzá lenni, de azzá lettem.

– És látsz a jövőbe is?

– Csak akkor, ha az a bizonyos jövő nem más, mint a múlt természetes meghosszabbítása. Vagy, ha már legalábbis láthatók azok az erők, amelyek meg fogják változtatni.

– És mondd: Németország jövőjét is látod?

– Nem tisztán. Kétséges, hogy mi fog történni.

– Miért?

– Azért, mert azt a fiatalembert, aki a jövő záloga, még nem mérgezték meg. És kétséges, hogy hogyan fog hatni a mérge. Látod, ez ilyen egyszerű.

– És Magyarországon? Meg tudod találni azt az embert, aki képes lesz cselekedni?

– Nem kell megtalálnom. Már megvan. Egy idős, nyugalmazott tengerésztiszt. Sokan benne látják a jövőt. Csakhogy! Ez az ember teljesen visszavonult. Mostanában csak a családja és a birtoka érdekli. Oka van ennek. Annyi sok könnyet és szenvedést látott maga körül az utóbbi időben, hogy elirtózott, talán meg is rettent attól, amit a közszereplés jelent. – A nő figyelmeztetőn felemelte egyik mutatóujját: – Nem ő szenvedett és nem ő könnyezett, annál ő sokkal erősebb, hanem a környezetében levők. Családtagok, cselédek, intéző, s ki tudja még kik. Hát nekem az a feladatom, hogy meggyőzzem.

– Nehéz lesz?

– Szerintem nem. Egyszerű, átlátható katonaember. Tisztességes. És a hazáját szereti. De mégis, lehet, hogy eltart egy ideig, amíg a közelébe tudok jutni. Vagy neki, vagy a családjának. Persze, ha meggyőzőm, még akkor se lesz diadalmenet a pályája. Hibákat fog elkövetni ő is, mint minden ember. Néha még nagy hibákat is. De most egyszerűen nem találni más olyan embert, aki az országot a teljes pusztulástól megmenthetné.

– A nevét? Tudod?

– Igen. De egyelőre még gondolatban sem szabad kimondanom. Ne feledjük a kimondott szó erejét! Elégedj meg, szívem, azzal, hogy szeretlek és ahogy csak lehetséges lesz, futva megyek hozzád!

– És én várni foglak!

Gyerekek és felnőttek

Panka életében másodszor szökött meg. Először Makácséktól, és most... a cirkuszból. A kettő között azonban világos és határozott különbség volt. Amit először művelt, azt csak az ösztöneire hallgatva tette. Most viszont nagyon sokat gondolkozott előtte. Meghányta-vetette sokszor, hogy mi várna rá a továbbiakban, ha a cirkuszban marad, és nagyon jól tudta, hogy az hibás út lenne. Hiszen tudta, hogy gyermeke lesz és azt is, hogy a gyermek a cirkuszban nem maradhat. Ezt az igazgató kertelés nélkül megmondta. Ő maradhat, de csak gyermek nélkül. Márpedig ezt ő nem teheti. Nem, ha meghal se.

De már most hova? Merre? Legelőször megint csak Makácsék jutottak eszébe. „Oda kéne menni! Ők biztos, nem hagynák az utcákon kóborolni!” Ebben olyan biztos volt, mint abban, hogy nappal világos van, éjszaka pedig sötét.

De nehéz és hosszú az út Erdély közepétől Debrecen városáig!

Néha gyalog ment, néha jószívű emberek felvették a szekerekre. Evett, amit talált, vagy adtak neki, aludt, ahol rátört az este. Valamennyi pénze is volt, legalább eleinte, mert Taralunga nem tartotta éhkoppon az embereit. Fizetést is kapott, persze nem annyit, mint például Gergely, a késdobáló, vagy az elefántos ember. Vagy pláne az akrobaták. De ők már az arisztokráciához tartoztak. A cirkuszi arisztokráciához, természetesen. Panka tehát nem mérhette magát hozzájuk. De volt pénze. Kevés, de egy ideig meg lehetett belőle élni, ha nagyon élére állítja a garast. És a Román Királyság területén nem volt különösebben nagy a pénzromlás. Semmiképpen sem akkora, mint Budapesten például.

De a legnagyobb vagyon is elfogy egyszer, ha csak vesznek belőle, s nem gyarapítják. Hát még az ilyen kicsi, amit kendőbe kötöttek?! Egy nap tehát Panka is anélkül maradt.

Az ősz is eljött, hideg volt abban az évben. A tél is ott sziszegett már a közelében. Még Nagyváradon se volt akkor. Már nem kényeskedett, ha szeméiben talált kidobott ennivalót, azt is megette. Amikor nem talált, akkor megkísérelte a koldulást. Nehezen ment, nagyon szemérmes volt. Főleg eleinte. De azért mégis könnyített valamit a sorsán.

Közben ment, egyre csak ment. Néha alkalmilag lopott is ezt-azt. Rájött, hogy ügyes a keze. Végül is, cirkuszban élt azelőtt.

Egyszer, valahol Diószeg környékén lehetett, valami fél kilométer távolságra, rongyos sátorokat látott. Egész sátoztábor. Cigányok vándoroltak ott.

„Vajon befogadnak?”

Megpróbált közelebb menni. Már elérte a szélső sátrakat, amikor egyszerre elemi erővel tört rá az éhség, a nehéz menetelések, a fáradtság és a tisztálkodás súlyos hiánya. Összeesett.

Arra ébredt, hogy a sátrak között fekszik egy kis térségen, a feje egy csomó ruhán, amiket egy körbe tettek. Emberek hajoltak föléje, férfiak, asszonyok, s gyerekek is.

– Hát te mit keresel itt? – kérdezte egy vaskos cigány ember.

Szegény Panka alig tudta kimondani valahogy, hogy semmit, csak pihenni szeretne.

– Na, ezt idd meg! Aztán tárgyalunk.

Pálinka volt. De Uramisten! Milyen!? Erős volt és mart, mint méreg. Hanem utána valóban jobban érezte magát.

– Na halljuk! Most már megmondhatod, hogy hívnak.

– Panka – mondta alig hallhatóan.

– És milyen Panka? – szívóskodott tovább a vastag ember.

– Puczi Panka!

Azt hitte, nevetni fognak ilyen furcsa nevet hallva. Ez régebben, például a cirkuszban is eleinte, többször megtörtént. De nem nevettek. Inkább mintha megilletődtek volna egy kicsit.

– És hova való vagy, Puczi Panka?

– Debrecenbe.

– Puczi Panka. Puczi Zsiga – tűnődött a vastag ember. – De hiszen akkor te közénk való vagy!

– Én? Sohasem voltam még itt...

– Nem hát, te kis számár! Mi sem vagyunk mindig egyhelyben. De cigány vagy, ugye?

A nagy fekete ember nevetett.

– Igen. Az vagyok? Már el is feledtem...

– Na, az nem szép dolog! Ha valaki elfelejti, honnan jött.

– Nem úgy értem. De apám meghalt és én... Makácsékhoz kerültem.

Mindeközben még mindig a kövön feküdt, de érezte, hogy most már fel kéne tudjon kelni. Meg is próbálta, de aztán mégis jobbnak látta visszafeküdni. Szédült kegyetlenül.

– Enned kéne valamit! Várj! Volt itt valakinek egy kis tejes puliszkája!

De már hozták is. Lassan, nehezen nyelegette. De sikerült. Elvették előle.

– Állj! Ne az egészet egyszerre! Irén! A te gondod lesz, hogy felerősödjön!

Irén, ő hozta a puliszkát is, nagydarab, mejjes cigányasszony volt. De, mint később kiderült, nagyon jószívű. A vastag ember pedig a vajdájuk volt, ő vezette a csapatot.

Ekkor már eldöntött dolog volt, hogy Panka közöttük marad, legalább addig, amíg Debrecenbe nem érnek. Éppen arrafelé tartottak ugyanis. A hadsereg is arra tartott. Már román nevet is kapott a város, úgy nevezték: „Debrețin”. Ez a cigánytábor számára főképpen azt jelentette, hogy kicsi volt az infláció, meg valami védelem-félében is részük volt.

Panka egyébként jól érezte magát a táborban. Legfeljebb a tisztálkodás ritka és nehézkes volta zavarta egy kissé, de mi volt ez az éhezéshez képest! Továbbra is a nagy melles Irén gondoskodott róla, az a nő, akinek, mint kiderült, volt valami köze a vajdához, ki tudja, talán rokonok voltak. De a Panka hasa csak nőtt. Most már akkora volt, hogy mindenkinek szemet szúrt. Tél vége volt, amikor megérkeztek Debrecen mellé. Mert vándorcigányok lévén, nem mentek be a városba, hanem a közelben táboroztak le. Panka viszont bement, igaz, több más cigányasszonnyal és lánnyal együtt. Ők vagy jósolni akartak, de koldulni, lopni is próbáltak. A lopáshoz Pankának komoly tehetsége volt, nem hiába bűvész mellett is töltött egy kis időt. Ő viszont nem szerette ezt a mesterséget, csak akkor próbálta, amikor egyedül volt, s az éhség mardosta.

Debrecenben aztán szomorú hír fogadta.

Makács Andor meghalt. A család maradéka pedig ismeretlen helyre költözött.

„Mármost mitévő legyen?” kérdezte visszatérte után Iréntől. Az asszonynak magának is három gyereke volt, a legnagyobb már ügyes bádogosmunkákat készített.

– Dik! Hát most már mi a Devlát csináljak veled? – kérdezte a vajda is. Úgy látszik, ez volt a szavajárása.

– Mit! Mit! Hát nálunk marad – felelte helyette Irén. – Majd segít a gyermekeknél, és nem-sokára neki is az lesz!

Pankát viszont úgy látszik, nagyon megviselte, hogy a Makács családot nem találta a helyén. Természetből kevés beszédű volt ugyan, hát nem nagyon jajgatott, hogy a sors kirúgta alóla az utolsó támasz lehetőségét, de attól kezdve mindcsak gyengült és fogyott. Egy áprilisi éjszaka végén megszületett a kislánya is. Még volt annyi ideje, hogy örülni tudott neki, de néhány nap után csendesesen elszenderedett. Örökre. A tüdővész végzett vele, mint annyi sok sorstársával, amire akkor még nem létezett valódi gyógyszer. A gazdagok, jól szituált népek ilyenkor szanatóriumba vonultak, ahol ők is pont úgy meghalhattak, mint a szegény emberek. De mit tehetett egy szegény cigányleány, akinek még reménye sem volt?

– Hajnalban született, legyen hát a neve is Hajnal! – mondta ki a verdiktet Irén, a vajdával szép egyetértésben. Majd hozzátette: – Ellesz itt a saját gyerekeimmel együtt. Ha csak fele olyan ügyes, mint az anyja volt, még sok hasznát fogjuk venni!

Akkor már azt is tudták, hogy kicsoda volt Hajnikának az apja. Még mielőtt a Panka állapota igazán válságosra fordult volna, kérdezte meg tőle Irén. Úgy hozta a szó, hogy az azelőtti életéről tudakozódott. Cirkuszi múltját firtatták. Hogy melyik cirkusz? Mondta: a Taralunga-féle.

– Ó! A briliánskakas? – vágta rá Irén – akkor alighanem a gyermek is tőle van.

– Igen.

– De hát az az ember katonatiszt! És családja van! Három gyermeke! Két fiú meg egy lány, s asszony várja Bukarestben. Én nem is tudom, miért jár a cirkusszal! Alighanem titkos küldetésben.

Panka minderre csak sírni tudott.

A cigányok különben nem nagyon törődtek azzal, hogy Taralunga mit csinál és mit nem. Nem az ő dolguk! Pankát sajnálták persze, de tudták, hogy az ilyesmi örök történet, sokukkal megesett, s még megesik.

Aztán, hogy Panka meghalt és csak Hajni maradt, az ő gondja is Irénre hárult. Igyekezett is eleget tenni neki, persze a maga módján. És persze, amíg tehetett.

Körülbelül egy félév múlva Tünde visszatért. Ahogy azt előre megbeszélték, abban a városban találkozott Andreassal, amely olyan, mintha egyetlen hatalmas park lenne, kis lakóház szigetekkel, vagyis Münchenben. Akkoriban természetesen még kisebb volt, mint ma. A központtól távol eső, mai hatalmas lakónegyedek abban az időben még különálló városok voltak. A belváros, ahol találkát adtak egymásnak, volt az egyetlen rész, amely nem volt parkszerű. Ott az épületek voltak szépek.

– Tehát sikerült megtenned?

– Sikerült. Nem lennék itt, ha nem sikerült volna.

– Akkor az a bizonyos tengerész beadta a derekát?

– Voltaképpen nem kellett más, mint inkább csak bátorítás. Hogy képes lesz rá. És itt? Történt valami, amíg távol voltam?

– Semmi, ha csak nem számítjuk, hogy már sokan nyomorognak. Megszállt ország vagyunk.

– Tudom. De akkor is nagy nép vagytok, és ki fogtok lábalni belőle. Míg minket nem egyszerűen megszálltak, de fel is daraboltak. Még nem is tudom, hogy nem hiába törtem-e magamat?

– Gyere, most pihenj! Ne gondoldj rá! Nagyon fáradtnak látszol.

– Az is vagyok. Egy hétig aludnék, ha lehetne.

– Lehet. Sajnos, én sincs mit csináljak egyebet. Alighanem a nyakára kell hágnak az apai örökségemnek.

A délután tehát az alvásé volt, ám este komoly beszélgetésre került sor köztük.

– Azért furcsa ez a mi szerelmünk. Igazából még semmit se tudok rólad. Lehet, hogy még a nevedet se, az életkorodat meg semmiképpen.

– Akkor most elmondok mindent. Mindent, amit elmondhatok. Meg amit tudok. Mert mindent én se tudok. Például tudom, és most már te is tudod, hogy nagyon hosszú életű vagyok. Vagy legalábbis az lehetek. Ha éppenséggel meg nem ölnék, erőnek erőszakával – itt Tünde hallgatott egy sort, mert magában azt gondolta, hogy „pedig bizony az lesz a végem, ha pontosan nem is tudom, hogy mikor”.

– És mennyire hosszú az a hosszú élet?

– Nem tudom. Nagyon. Nemcsak tőlem függ, vagy legalábbis, főleg nem tőlem. Ez azóta van így, hogy egyszer, valamikor, egy küldetést teljesítettem, s mikor végeztem vele, vettem észre, hogy megváltoztam és hogy hogyan változtam meg. De erről nem beszélhetek, mert én se sokat tudok róla, meg nem is akartalak elrettenteni magamtól.

– Ez szép tőled. Akkor tehát nem tudod azt se, hogy hány éves vagy?

– De, éppenséggel tudom, csak nemigen van, mihez kezdjek vele. Az idő különleges dolog, s te nem hiszem, hogy megértenéd.

– Azért csak próbáld meg!

– Jó! Van olyan számítás, amely szerint nyolcvan év körül járhatok, de van olyan is, amely szerint még meg sem születtem. És akkor még nem is számítom azt a harmadikat, amely szerint ötszáz éves is el kellett múlnom.

– Szép! És akkor én válasszam ki a nekem megfelelőt?

– Nem. Természetesen a testem, amint volt alkalmad tapasztalni is, negyvenéves nőnek felel meg. És ez, jó esetben, még sokáig így lesz.

– És ezért van az, hogy a férjed...

– Igen. Megöregedett és meghalt. Én pedig alig öregedtem valamit is. És ezért nem hittem, még egy évvel ezelőtt se hittem, hogy valamikor még képes leszek egy férfit szeretni. Téged.

– Ezt köszönöm! És ezek szerint akkor együtt is maradhatunk?

– Igen.

– Gyerekünk is lesz?

– Igen. De addig még sok idő elmúlik. Na! Nem olyan nagyon sok. Talán nem egészen tíz év. Talán egy kicsivel több. Nem akarok most számolgatni. De tudom, hogy gyerekünk lesz, akit te fogsz nevelni, körülbelül tizenhárom éves koráig.

– És azután ki? Te?

Tünde összeszorította a száját, mintha nem akarná, hogy véletlenül kijöjjön rajta az igazság.

- Ezek szerint ezt se mondhatod el.
- Sajnos nem, kedvesem.
- És hogy fogják hívni? Azt a gyereket? Vagy ez is titok?
- Igen, titok, de te tudhatod. Csak ne mondd el senkinek! Elza lesz a neve.
- Szép neve lesz! Köszönöm!

Megint csókolóztak egy kicsit. Majd Andreas:

- És miben áll az a bizonyos különös képesség? Amid van.
- Ezt se mondhatom el, mert nem értenéd. De megpróbálok egy hasonlatot. Láttál már süket embert?
- Hát persze, hogy láttam.
- Akkor gondold el, hogy két barát, a süket és a halló, együtt mennek az utcán. És a kereszt-utca után, a másik utcában valami vita, majd verekedés alakul ki valami idegen emberek között. A halló hallja, a süket nem. És természetesen, a halló ember úgy irányítja a sétájukat, hogy a verekedőket elkerüljék. És a süket mindvégig nem tudja, hogy miért kell nekik egy bizonyos irányba menni. Csak akkor, amikor olyan helyre érnek, ahol már látni is lehet. Vagy egy másik dolog! Egy sötét szobában vannak együtt, egy látó ember meg egy vak. A vaknak ott természetesen előnye van, mert már megszokta az állapotát és kifinomult a hallása. Míg a látó szinte teljesen el van veszve. Hát mindkét esetben a két barát közül az egyiknek van egy plusz érzéke, amely segítségére lehet a másinak, akinek az hiányzik. Hát ilyen plusz érzékünk van nekünk, különleges nőknek, ami nektek, többi embernek nincs meg. Nem mondhatom, hogy mi az, mert nincs neve. Gondolom, főleg azért, mert olyan kevés ember rendelkezik vele, hogy annyiért nem is érdemes nevet adni. Egyesek megézésnek nevezik, de az, amit általában így neveznek, nem mindig biztos. Sőt, általában elég bizonytalan. Beszéltem már emberekkel, akiknek megvolt, s tudom, hogy mennyit ér. Elég gyenge utánpótlás a mi képességünknek. De azért, jól fejlesztve, abból is lesz valami.
- És van olyan helyzet, el tudsz képzelni olyat, amikor ez az előny hátránnyá változik?

– El!

És Tünde megint elhallgatott. Miért is mondta volna meg Andreasnak, hogy tudja: az ő vége is ilyen lesz egyszer? Csak éppen még nem tudja, hogy mikor. És hol.

Andreas kinyitotta a szemét és a mellette pihenő Tündére nézett. Szeretettel. A nő is éppen akkor ébredt fel.

- De furcsa álmom volt! – mondta a férfi álomittasan. – Mintha elmagyaráztad volna azt, hogy miért vagy te más, mint a többi ember. De én nem mindent értettem meg belőle. Egyszer el kell mondjad akkor is, amikor ébren vagyunk!

Tünde megrázta a fejét.

- Legyen neked elég ennyi! Ha ébren mondanám, még ennyit se értenél belőle. Még én sem értek mindent.

Ez a nap, amelynek reggele így kezdődött, különben is jelentős nap volt Andreas számára. Sok töprengés után, hogy mit is kezdjen az életével, elment a rendőrségre, hátha felveszik. És valóban, katonai múltja előnynek bizonyult, egyszerű, de logikus gondolkozása szintén. Felvették.

Ezek után nem foglalkoztak többet a Tünde különös életével, hiszen kézzelfogható mindennapi dolguk lett. És a nő képességei feledésbe merültek. Legalábbis részben. Mert azért néha akadt olyan összegubancolódott nyomozás a rendőri munkában, amit csak a Tünde képességeinek segítségével lehetett végigvinni. És ezt Andreas őszintén fel is tárta a feljebbvalója előtt. Aminek aztán az lett a vége, hogy Andreas gyorsan kezdett előrelépegetni a ranglétrán. Persze nemcsak ezért, hiszen kézzelfogható eredmények nélkül mind lehetett volna a különleges képesség.

Ezerkilencszázharminckettőben, április hónapban megszületett Elza, Andreas és Tünde kislánya. Ám Tünde nem sokáig tudott örülni a kislányának, mert egy félév sem telt bele és megint valamiféle feladatot kapott azoktól, akikről Andreasnak soha semmit nem mondott. Ma már nem tudni, hogy azért hallgatott-e, mert szigorúan megparancsolták neki... valakik, vagy inkább azért, mert félt, hogy a férfi félreérti. Azt se mondta meg neki, hogy a Talay név csak az első férjének volt a felvett neve, az ő eredeti neve pedig volt Boros Tünde. Vagy nem tartotta lényegesnek? Akik szeretik egymást, bármilyen néven ugyanúgy éreznek.

Ez már örök titok maradt Andreas számára, mivel Tünde ebből a küldetésből soha nem tért vissza. Mint ahogy az is, hogy Tünde honnan és milyen körülmények folytán került oda, ahol vele találkozott.

A történet számára teljesen közömbös, de vagyunk egy páran, akik tudjuk, hogy a küldetés teljesítése közben megölték. Ezúttal már véglegesen. Andreas sokáig várta vissza, de egy félév után kénytelen volt belátni, hogy a szeretett nő nem tér már vissza. A munka sok volt, a gyermekkel törődni kellett, gyorsan zajlott az élet akkoriban.

Abban az évben Hajnalka tíz éves volt. Természetesen továbbra is a cigányok között élt, de már nem abban a csapatban, amelyben megszületett. Annak a csapatnak a vezetője meghalt, a csapat pedig szétszóródott. Hajni egy nagy falu cigánynegyedében élt tovább. A falu neve Hollóhegy volt. A cigánynegyedet pedig úgy nevezték: Kiskútvölgye. Bizony, az ott élők sokkal szegényebbek, elesettebbek voltak, mint annak a csapatnak a tagjai, akik közt megszületett. De egy kicsi gyermek nem válogathatja meg a helyet, ahol élnie kell. Oda kerülve egyébként a neve is megváltozott, Varga Hajnalka lett belőle a család után, amely befogadta. Márpedig a cigányság, ez a társadalmon belüli (néha peremén, néha meg egyenesen társadalmon kívüli) másik társadalom, hatalmas belső különbségeket mutat.

Vagy mit is beszélek, a nagy társadalomban is megvannak mindazok a különbségek, mint a cigányok között, de mivel az iskolázottság magasabb fokú, jobban el tudják azokat rejtteni.

Művészek akarnának lenni

Két fiatalember üldögélt a városháza előtti téren és festegetett. Ez persze semmiképp nem volt különlegesnek tekinthető Münchenben, a festők Mekkájában. Ám ez a kettő – azért az egyik közülük nem volt éppen olyan nagyon fiatal, meglátszott rajta, hogy megjárta a háborút – általában együtt volt látható, és mintha siettek volna minél több kisképet megfesteni. Olyan levelezőlap nagyságúakat. No igen, hiszen azoknak a képeknek az eladásából éltek. Néha jobban hozott a konyhára ez a tevékenység, néha mostohábban. Mindez ezerkilencszázhuszban történt, vagyis akkor, amikor Németországban még igen nagy volt a szegénység.

A kettő közül a fiatalabbik volt jobb helyzetben, mert ő a képek festésén kívül máshoz is értett. Igazából nem is szerette ezt a festegetést, hisz egy bicskával csuda dolgokat tudott darab fából kifaragni. Székely legény volt, Gergelynek hívták. A társával is leginkább csak azért maradt együtt, mert az érdekesen tudott mesélni a háborúról, ahol őrmesteri rangig vitte, meg arról, hogy milyen az élet a híres festőakadémián. Ahova ugyan őt se vették fel.

– Nem baj, majd jövőre! Meglátod, hogy híres leszek!

– Elhiszem! – szólt a legény, székely szokás szerint egyenként megszűrve a szót.

Aztán sokáig nem szóltak semmit, az egyik szófukar lévén, a másik mogorva.

Néha egy harmadik is társult hozzájuk, de ő nem festett, csak nézte a másik kettőt. No, ő szívesen mesélt. Elmondta, hogy ő katonatiszt volt, de a háborúnak vége lett és őt, annyi sok más társával együtt, leszerelték. Így most munkanélküli. Talán nem is tudna hová lenni, ha nem lenne a szerelme, egy magyar földbirtokoslány.

– Ne búsulj, lesz ez még másképp is!

A mogorva festő szólalt meg, méghozzá – magától. Ez kisebb csodaszámba ment, mert általában csak akkor beszélt, ha Gergely kérdezte, igaz, hogy neki szívesen.

Így mendegélt az élet, többször mások is csatlakoztak, néha csak ketten maradtak, vagy hárman, Andreassal. Mert aztán kiderült, hogy így hívják a munkanélküli katonatisztet.

Gergely, aki elmondta, hogy egy cirkusból jött el, mivel onnét elkergették a lányt, akit szeretett.

– Milyenféle lány volt? – kérdezte az őrmester.

– Cigánylány. De nagyon szép!

Az őrmester csak morgott valamit erre, mintha nem helyeselné, hogy a másiknak cigánylány volt a szerelme. Nagy erkölcsösöznek akart látszani. Ám aztán mégis megkérdezte:

– És te mit csináltál abban a cirkuszbán?

– Késdobáló voltam. Tudod, mi székelyek általában jól bánunk a késsel. Meg a fával. A kettő persze együtt jár, és nálunk van fa elég.

– Hmmm! – hümmmentett a bajszos. De megszólalni már nem volt ideje, mert megjelent a volt katona. Méghozzá... egyenruhában. Rendőrré vedlett át.

– Na fiúk, ezentúl keveset fogtok látni. Mint látjátok, kenyérbe estem. Hát ti? Még mindig a régi?

– Mi igen, de már nem sokáig! – mondta Gergely. – Nemigen bírom már ezt a sok mérget, ami a festékben van. Rendesen szédülök tőle. Meg esténként mintha hangokat hallanék. Tudod, mint a régi próféták, akikhez szólt az Isten. Pedig tudom, hogy nem vagyok próféta. Ahhoz túlságosan szeretem a nőket! Meg a sört! HIHI!

Az őrmester megint morgott valamit, hogy talán nem kéne éppen olyan komolytalanul vegye azokat a hangokat, mert azok esetleg máshoz is szólnak. Lehet, hogy saját hasonló élményei is voltak.

– Na persze! Hiszen te is ugyanazt a mérget szívod be!

No, erre majdnem megkergette a másik. Talán csak a rendőregyenruha tartotta vissza.

– Különben – szólt megint Gergely – megyek haza. Már összeszedtem az útiköltségre valót, fogamhoz vertem a garast, hát mit üljek itt? Addig is ez az utolsó képecske. Ezentúl inkább csak faragok. Az is van olyan jó mint ez, és nem méreg.

És valóban. A rendőr nem jött többet arrafelé, aztán Gergely is elmaradt. A bajszos maradt egyedül. Ettől, meg talán a festékekben levő méregtől még mogorvább lett. Vagy hogy ő is hangokat hallott éjszakánként? És vajon mit mondtak neki azok a hangok?

Még beletelt néhány hónap, amíg Gergely hazaindulhatott. Valami elintéznivalói lehettek, senkinek nem mondta, hogy mik is valójában. De a rendőrt meglátogatta még hazaindulás előtt.

– Eredj! – mondta neki Tünde búcsúzóul – menj haza a hegyeid közé! Azért is, mert ott van a te helyed, meg azért is, mert olyan idők jönnek majd, amelyeket csakis otthon bír ki az ember. Még ott se biztos, hogy sértetlenül átvészeli.

Később, jóval később, a másik festegető is meglátogatta a rendőrt. Ez a látogatás azonban nem valami szerencsésen sikerült. Tünde alig szólt két szót, hagyta a férfiakat beszélni. Aztán, amikor elment, ezt mondta Andreasnak:

– Nagyon vigyázz ezzel az emberrel! Súlyos mérgezést szenvedett el, s a méreg kiölt belőle majdnem minden erkölcsi gátlást. Sajnálom, mert a végén még a te sorsod is tőle fog függeni. De ha szeretsz, igyekszel majd távol maradni tőle! Sajnos nem lesz könnyű. Mert nagyon jó a memóriája.

És még hozzátette:

– Szegény Németország!

– Ez? – kérdezte Andreas. – Ez a gnóm? Erre céloztál, amikor a mérgezésről beszéltél? De hisz ez egy falut se tudna elvezetni, nemhogy egy országot!

– Csak ne becsüld le! És könyörgöm, higgy nekem!

– Jó! – mosolygott Andreas. – Megteszem a kedvedért!

Ilyen előzményei voltak Elza születésének, s később annak is, hogy Tünde véglegesen eltűnt.

Interludium – valahol, ismeretlen helyen

Az idegen bolygókról érkező intelligens lényeket megszoktuk olyanoknak elképzelni, mint akik mindenképpen a földi élet elpusztítására törekednek. Már a kinézésük is visszataszító. Ez azért van így, mert az olcsó amerikai filmek ezt akarják láttatni velünk. Persze megszokhattuk már, hogy az amerikaiak mindent és mindenkit a saját agresszív szemszögükből ítélnék meg. Elvégre a bőrből senki nem bújhat ki, és még egynéhány tényező szintén szerepet játszik abban, hogy ez így van. De mindez, főleg ha állandóan sulykolják az agyunkba, mostanra oda vezetett, hogy el se tudjuk képzelni őket másképpen.

No, természetesen a számunkra szokatlan, idegen forma eleinte bárkit visszariaszt, és emiatt nem is tiltakozom a meghökkentő fizikai külső elképzelése ellen. Ám az ellen már igen, hogy a barátságos, minket fejleszteni vágyó idegeneket el se tudjuk képzelni. Pedig, ha jól meggondoljuk, nekik sem érdekük a sok pusztulással és halállal járó háborúskodás, sokkal inkább az, hogy velük kommunikálni képes, hozzájuk legalább ennyiben hasonlító lényeket találjanak. Sőt, még a fejlődésükben is igyekezzenek segítséget nyújtani. Ki tudja, mikor és milyen formában szorul az egyik a másikra? Meg aztán... mi emberek kitaláltuk a világűr, az idegen égitestek szennyezésének a tilalmát is. (Elég kár, hogy alig néhány esetben szoktuk alkalmazni). Hát akkor hogyan feltételeznénk ilyesmit olyan, nálunk okosabb lényekről – hisz elég okosak kell legyenek ahhoz, hogy hozzánk eljussanak, ki tudja, milyen messziről, és ki tudja milyen katasztrófától úzve – akiknek ráadásul érdekük is az?

Most éppen beszélgetnek. Hogy az a beszélgetés milyen eszközök segítségével, milyen formában és sebességgel folyik, arról sajnos semmit sem tudunk. Az a bizonyos „most” pedig természetesen a földi emberek fogalmai szerint jelenti azt, hogy most. Méghozzá konkrétan az ezerkilencszáznegyvenhármas évet.

Nincsenek sokan. Összesen talán tizenketten lehetnek itt a Földön. Hol? Nem tudom. Különböben az a legvalószínűbb, hogy egymástól távol eső helyeken.

A beszélgetésüket is csak hozzávetőleges fordításban tudom elképzelni. Később majd egy kicsit, de csak egy kicsit konkrétabb lesz mind a beszélgetésük, mind a formájuk.

– Egyszóval; nincs mit tenni!

– Nincs.

– De hát ölik egymást!

Ez a beszélgetőtárs elborzadt a földi ember vadságától és primitívségétől.

– Nem lehetne legalább az időben előrébb vagy hátrább menni? Hogy legalább ne lássuk!

– Jól tudod, hogy nem. Akkor nem tudnánk megfigyelni őket. Pedig leginkább éppen ilyenkor kell azt tennünk. Ilyenkor leplezetlenül megnyilvánulnak a számunkra kellemetlen tulajdonságaik is. Meg azok is, amelyek elfogadhatatlanok. Ráadásul éppen te vagy az, aki a megfigyelésre a legalkalmasabb.

A beszélgetőtárs elszomorodott. Mert sajnos tudta ezt. Nem is szólt. Szólt helyette az, akit a mi fogalmaink szerint kapitánynak nevezhetnénk.

– Azt hiszem, nem kell külön mondjam neked, hogy a mi múltunk se volt mindig olyan szelíd, mint amilyené a két utolsó évezred folyamán lett. És abban se vagyok biztos, hogy nem lenne-e még ma is nyoma közöttünk az agresszivitásnak, ha nem kényszerültünk volna minden erőnkkel védekezni.

A nő, mert nőnemű volt a beszélgetőtárs, elgondolkozott. Eszébe jutott, hogy a távoli múltban valóban voltak harcok közöttük is, még véres harcok is. És vezethettek volna azok más eredményre is, mint a mostani békés élet. Ha nem jött volna közbe az a katasztrófa, amely már kozmikus méretek szerinti kétezer éve tart, és őket szinte kilátástalan védekezésre kényszerítette. Pedig eleinte nem látszott nagy veszélynek. Valami ok nélküli hőmérsékletkülönbség valahol a csillagászati láthatáron. „Jó! Közeledik!” Ám ki lehetett számítani, hogy még ha a fény sebességével közeledne is, akkor is évmilliárdokba telik, amíg elér hozzájuk.

Aztán egyszer meglepődtek. Valaki, a neve most nem jut eszébe, újra ellenőrizte azokat a számításokat. Valami dolgozathoz kellett neki, vagy ki tudja? Akkor aztán kiderült, hogy az a furcsa hőmérsékletű zóna – furcsa, mert egyes mérések szerint sokkal melegebb, más mérések szerint meg sokkal hidegebb annál, amilyennek először mérték – sokkal nagyobb, mint amekkorának lennie kéne. A hőmérsékletkülönbség is sokkal nagyobb, mint számítottak rá. Az már csak ráadás volt, hogy egész galaxisrendszerek tűntek el benne. Nyomtalanul. Még fekete lyuk se maradt utánuk. Még gravitációs hatás se. Sőt! Annak a galaxisrendszernek (klaszter?!), amelyet elnyelt a kéthőmérsékletű folt, azonnal kimaradt a gravitációs hatása az univerzum rendszeréből. Ezt onnét tudták, hogy megváltozott, egész kicsit, de azért még mérhetően megváltozott a testek tehetetlensége. És mindez egyik pillanatról a másikra.

Nem lettek volna intelligens lények, ha nem jöttek volna rá nagyon hamar, hogy mi is történik ott, az Univerzum szélénél. Az, hogy ott egy szomszédos univerzum közelít, vagy igazából már el is érte a mi univerzumunkat. Már jó nagyot harapott is belőle. Csak idő kérdése – kozmikus idő –, hogy mikor éri el őket magukat is.

Túlságosan közel van!

És túlságosan nagy is! Olyan nagy, hogy semmiképpen se tudják befolyásolni. Pedig sok mindent tudtak akkor már. Meg tudták fejni a kozmikus energiákat, ebből kifolyólag befolyásolni tudták a helyi időt is. És tudtak, ez a tudás a későbbiekben életmentőnek bizonyult, olyan formát ölteni, amely képessé tette őket extrém nagy vagy extrém kicsi nyomások és hőmérsékletek elviselésére.

Ám ezt a valamit, amit csak jobb híján neveztek egy másik univerzumnak, nem tudták befolyásolni. Azért se, mert túlságosan nagy volt ahhoz, meg azért se, mert igazából azt se tudták, hogy milyen fizikai törvényeknek engedelmeskedik. Csak reménykedni tudtak benne, hogy az a másik nem pontosan az ő Univerzumuk⁴ felé tart, hanem ferdén elmegy mellette. Így lesz belőle egy jókora darabot, de lesz olyan része, amelyik megmarad.

Igen. És számukra mi marad? Semmi más, mint ellenálló alakot felvenni és szétszpriccelni a világűr minden lehetséges irányába, persze nem éppen arrafelé, amerre a veszélyt tudták, keresni maguknak lakható bolygókat. Vagy olyanokat, amelyeket lakhatóvá tehetnek, vagy olyanokat, amelyek körülményeihez ők maguk alkalmazkodni tudnak. Ha vannak azon a bolygón intelligens lények, annál jobb! Ha fejlettebbek, segítségüket fogják kérni, ha fejletlenebbek, ők fognak nekik segíteni. Mindenképpen nyernek egy pár évmilliárdot. Lehet, hogy többet is.

És most itt vannak. És itt van az az intelligens faj is, amely embernek nevezi magát, de amely ez idő szerint éppen öli egymást, mert genetikailag bele van programozva a gyilkos- és az öngyilkos hajlam. És amely kivédésének módját először meg kell fejteni. Ez pedig úgy néz ki, elég sok időbe telik.

– Akkor mit tegyünk?

⁴ Mint látható, az „univerzum” szót, néha nagy, néha kisbetűvel írom. Ez azért van, hogy megkülönböztessem a mi saját, egyedi Univerzumunkat, a Multiverzum hasonló egységeitől.

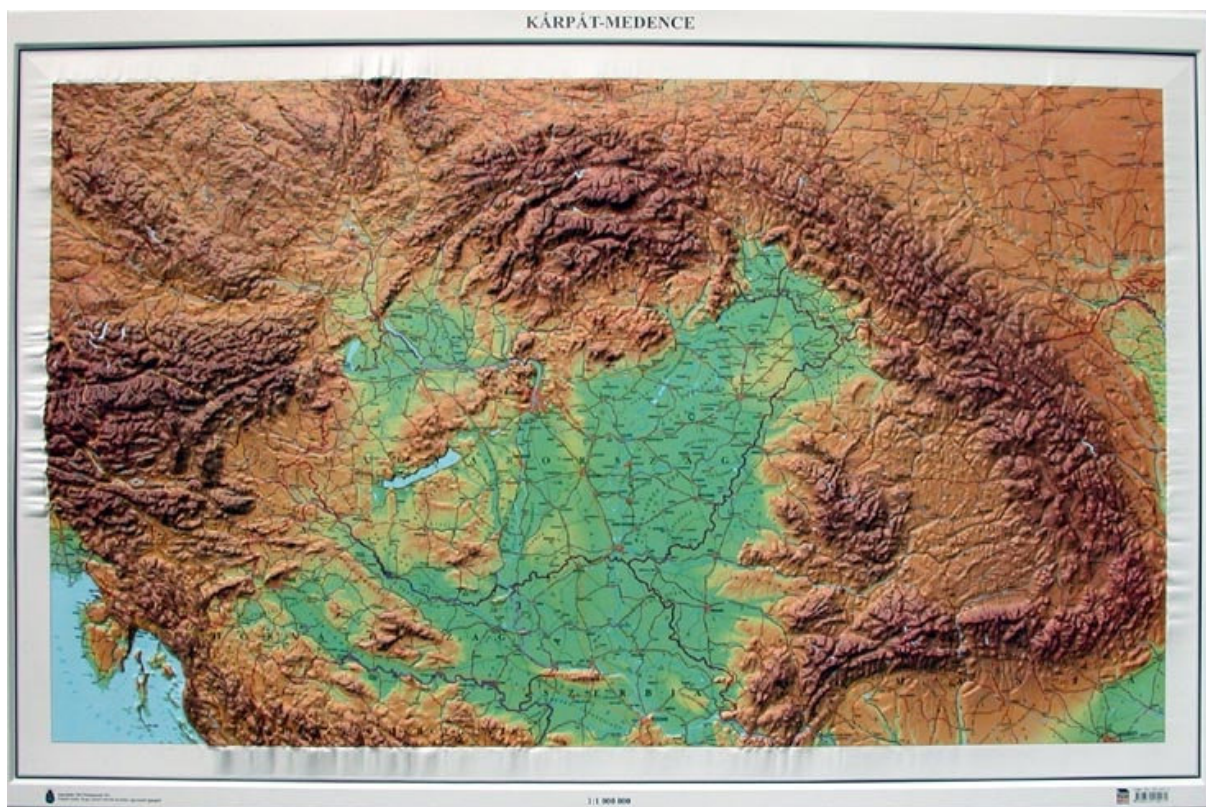
– Megfigyelünk. Még hozzá nem úgy, mint eddig, biztonságos távolságban ülve, hanem közöttük élve. Kerül, amibe kerül!

– Mind? Egyszerre?

– Mind! De nem egyszerre. Te – itt az előbb méltatlankodó és érzékenykedő asszonykára mutatott – egy kicsit visszamégy az időben, és letelepszel egy hegy oldalában! Vendéglő van ott, egy helyi ember működteti. Megpróbálsz beilleszkedni! Nem lesz nagyon könnyű, de nagyon nehéz se. Te – itt a helyettesére nézett – az egyik háborúzó nagy országban leszel. Beilleszkedsz, de csak egy kicsit! Te – a másik helyettes – a másik hadviselő félhez. Ugyanaz! Megpróbáljátok a károkat minél kisebbre zsugorítani! Én? Nekem lesz talán a legnehezebb dolgom, mert még én magam se tudom, hogy hogy fogjak hozzá. Tudnotok kell ugyanis, hogy én már egy idő óta intenzíven figyelem az embereket. És látom, hogy igen nagy különbségek vannak az egyes egyedek között. Nem érdekes most mindegyik csoport, de az mindenesetre feltűnt nekem, hogy egy bizonyos csoport, mind nők, mint én is, (a „kapitány” is nő volt ezek szerint) bizonyos képességeknek van a birtokában. Ezek a képességek évszázadok folyamán alakultak ki, hasonlóak a mieinkhez, bár kevésbé fejlettek. De, ami a legérdekesebb, biológiai úton fejlődtek ki, nem pedig technikai segítséggel. Még nem tudok két dolgot: Hogy hogy adják tovább az utódoknak (mert nem genetikailag, de nem is pedagógiai úton, vagy legalábbis nemcsak), és hogy mi lesz ezzel a jövőben? Konkurencia lesz, vagy szövetséges? Hát ez rám vár. A kiderítése. Reggel (földi reggel) indulunk! A többiek itt maradnak, s szükség szerint fognak odamenni, ahol segítség kell.

Lesz egynéhány ember, akikre különösen figyelni kell majd! Neked – intett arra, aki az angol-amerikai oldal felé megy – figyelmedbe ajánlok egy Rosenberg nevű férfit. Érdekes egyed. Katona, de sok érzés szorult bele. Neked (német oldal), egy Andreas Kirschner nevű katonát kell nagyon figyelni! Hasonlít a másikhoz. Te – a harmadikhoz szólt – ide mégy!

Ezzel egy térképet mutatott.

– Jaj de szép – csodálkoztak a többiek – egy fraktál! Egy természetes úton létrejött fraktál! A jobb oldali rész utánozza az egészet!

– Na, ne ájuldozzatok olyan nagyon! Tényleg fraktál. Nem éppen tökéletes, de az. És neked ide kell menni! Te mindenre figyelsz majd, ami körülötted történik. Ha semmi lényeges nem történik, az annál jobb! Mert ez a terület rendkívül fontos! És nagyon értékes számunkra. Itt fogunk túlélni, és ha minden jól alakul, itt fogunk beolvadni, biológiailag is, a földi emberiségbe. Ami mindkét félnek előnyös lesz! Vagy lenne! Azért kell egy kicsit visszamenned az időben, mert meg kell találnod azt az embert, aki befogad.

Ezután még sokat tárgyaltak, finomítottak az elképzelésen, de a lényeg maradt. Nem is tehettek volna másképpen. Egyetlen lehetőségük volt a túlélésre.

Hajtóvadászat matuzsálemekre

Estefelé járt az idő. A piszkos, poros alkonyatban messziről fegyverropogás hallatszott, abba néha belebuffant egy-egy bomba, vagy nagyobb ágyúgolyó becsapódásának a hangja. A földszintes ház beüvegezett teraszán ketten ültek, ahol az üveg legtöbbszörének csak szilánkjai maradtak. Egy tizenkét-tizenhárom éves forma kislány és egy magas, egyenruhás férfi. A férfi beszélt.

– Tudd meg, Elza, hogy komolyan beszélek. Nincs mit titkolnom előtted de, ellentétben a legtöbb társammal, nem nagyon van miért szégyenkeznem se. Ennyi a büszkeségem. Bár – a férfi elgondolkozott kissé – azért annak, aki mindebben részt vesz, mégiscsak van szégyellni valója. De ez csak általános szégyen. Mindenkit, vagy majdnem mindenkit megillet. És végül, mit is tehettem volna? Hajtottam volna szerényen a fejemet a hurokba? Mert ez volt a másik lehetőség.

A férfi felsóhajtott. Kicsit hallgattak, majd folytatta:

– Nem jó ez a világ, amelyben élünk! És ami tragikus, tudom, vagy legalább sejtem, hogy mi következik. Nem is félek tőle. A katona azért van, hogy a halálával váltsa meg mások életét. De ezért a mocsokért meghalni.... Na mindegy! Hanem itt vagy te. Neked nem szabad mindebben részt vened! Neked el kell tűnnöd! Egyedül kell megélned ebben a mocskos, erőszakos, háború-végi időben. De nem féltetek. Erős vagy, erős elveket oltottunk beléd. Szegény édesanyád akár büszke lehetne rád. Korodnál fejlettebb vagy, de ez szerencsére nemigen látszik rajtad. És ha bármi érne is azokból a dolgokból, amikről most semmiképpen nem akarok beszélni, mindig gondold arra, hogy ami akkor érne téged, ha mellettem maradsz, az még annál is sokkal szörnyűbb lenne. Ezt, légy szíves, hidd el nekem látatlanban! Később úgyis tudni fogod. Addig pedig erőt ad majd neked ennek a tudata. És most menj! Ne nézz vissza! Még a német nyelvet is felejtse el! Legalábbis egy időre. Magyarul elég jól megtanultál, légy magyar! Állj! – a férfi kinézett a függöny mögül. – Látod azt a fiatal fiút?

– Azt a rongyosat?

– Igen. Körülbelül a te korodban lehet. Na! Tarts vele, ha elfogad útitársnak. Úgy látom, csavargó. És, ha az emberismeretem nem csal, talán becsületes is. Na, eridj!

A lány ment. A szíve szakadt meg, de fegyelmezett lány volt. Német. Addig.

A férfi még egy darabig ott maradt az ablak előtt, a függöny takarásában. Nézte, hogy az egyetlen lánya egy darabig beszélget a csavargóval, majd elindulnak ketten. A férfi nagyot, keserveset sóhajtott. Tudta, hogy a lánya nem ment volna bele ebbe a dologba, ha jó előre elő nem készítette volna rá. De hát, nem volt kire bízva. Felesége meghalt vagy eltűnt, ő pedig? Ő pedig egy olyan alakulatnál szolgált, amit a háború után minden valószínűség szerint, évtizedekig átkozni fognak. Okkal. És ha van/volt véletlenül egy, vagy tán két-három ember, aki az embertelen körülmények ellenére megpróbált emberségesebb lenni, úgyis azokat is összemossák majd a többivel. „Nos, akkor, ha mindenképpen halál vár rá, talán a legjobb eléje menni!” gondolta magában, és megindult kifelé.

Aztán mást gondolt. Megállt egy percre, majd megfordult és bement a nappaliba. Három perc múlva teljesen átöltözve jött ki megint. Akkor már civilben. „Feltétlenül kötelező nekem most mindjárt meghalni?” dünnyögött magában. Még az is megfordult a fejében, hogy utanaszalad a lányának, s megpróbálnak ketten együtt megharcolni a biztos halállal. De a lány már messze járt a csavargóval. Vajon az is miért választotta az országutat a család melege helyett? Biztosan nem jókedvűből. A férfi még ült egy kis ideig a teraszon. Közben kétszer is felállt és

elindult kifelé, de mind a kétszer visszaült. Az arcán feszült figyelem látszott. Talán, ha akkor történik valami, ha zajt hall, ha nyikorog egy ajtó, akkor megindult volna, s megkeresi. De csend volt, még a fegyverek zaja is elhallgatott. Várt. Majd csak amikor besötétedett, csak akkor lépett ki a kapun, s indult el határozott, katonás léptekkel, hogy aztán lelassítson. Már nem katona. Ha valaki ráismerne... Elhessegette magától a gondolatot. A saját emberei nem ismerhetnek rá, mert már messze vannak, menekülnek a győztesek elől. Az addigi fogvartartottak? Azok meg nem baj, ha ráismernek Andreas Kirschnerre. Hiszen ők tudják a legjobban, hogy ki volt az egyetlen, aki embernek tekintette őket. Soknak az életét mentette meg. Hát csak ismerjenek rá! De azok meg nem erre járnak. Hazafelé tartanak most, hogy, néhányan már évek óta, nem látott szeretteikkel találkozzanak. Hát csak ment, meglassúdott léptekkel. Eleinte céltalanul, aztán, valami eszébe jutva, mindinkább céltudatosan.

* * *

A kétezernyolcas év nem hozott különleges változásokat az emberek életébe, hacsak a különböző politikai csatározások felerősödését nem számítjuk, és azt, amiről akkor még nem tudtak, hogy elindultak már azok a nemzetek feletti spekulációk, amelyek nemsokára a földi világ pénzügyi válságát hozták magukkal. A pénzügyi válságot, amely ráébresztette az emberiséget, vagy legalábbis annak gondolkodó részét, a sokkal fenyegetőbb másik válságra, az értékek válságára. Válságtudat addig is volt a világban, de rendszerint elintézték azzal, hogy: „válság mindig volt és lesz is, majd megoldjuk, mint annyi sok mást!” De természetesen megoldásról szó sem volt, mert hogyan is oldhatna meg valaki vagy valakik, egy fenyegető jelenséget, amikor még azzal sincs tisztában, hogy milyen értékek – útjelzők – mentén indulhatna el. Talán már léteztek olyan emberek, akik tudtak valamit, talán azt is, hogy merrefelé kellene elindulniuk, de semmi haszna, ha erről egynéhány szűk körön kívül nem tudott senki. Az a szomorú helyzet állt elő, mint már sokszor azelőtt is, hogy azok, akik tudtak volna valami megoldás-félét, mind el voltak telve a saját tudományuk tökéletességétől s csak vezetni voltak hajlandók, még hozzá minden ellentmondás lehetőségét kizárva. Azok pedig, akik – kevesen voltak az ilyenek – tudtak is, meg vezetni sem akartak, egyszerűen lusták voltak valamit is tenni, gondolván, hogy amúgy sem rájuk van bízva a dolog. Így állt a helyzet, a válság pedig jött, lopakodott, és befonta az élet majdnem minden területét.

– Nagyon szeretnék már egyszer egy olyan történetet írni, amiben a pozitív szereplő tényleg „jó”, a negatív szereplő pedig – ugyebár, milyen különös – „rossz”!

A megszólaló Nemvaló István volt, a költő, akihez pedig szavait intézte, a felesége, Julcsi, Vágner Júlia, szintén irodalmi vénával.

– Igen, aztán majd olyan élettől elrugaszkodott lenne, hogy senki se ismerne benne se magát, sem pedig azokra, akiket maga körül lát. Mert ilyen nincs. Nincs olyan, hogy jó ember, és – itt a feleség elhallgatott egy pillanatra, s felnézett, hogy nem szakad-e rá a plafon – nincs rossz ember sem.

Pista elnézően mosolygott, de magában azért igazat adott az asszonynak. Mert igaz az, hogy az életben nincsenek egyértelműen jó emberek, és az irodalomban egyértelműen rosszak sincsenek. Már házasság volt ekkor jó néhány éve, jól ismerték és nagyon szerették egymást, megengedhették ezért maguknak, hogy néha ilyen módon vitatkozzanak.

– Márpedig én tényleg szeretném megírni azt a történetet!

– Csabára gondolsz, kedves?

Pista hallgatott egy kicsit, majd csendesen bólintott.

– Igen.

– Látod, pedig Csabára⁵ se lehet rámondani, hogy egyértelműen jó lett volna. Neki is voltak kisdied játéka, főleg fiatal korában.

Pista megint bólintott. De nem szólt. Az előbb emlegetett Csaba az érzékeny pontjuk volt. Valamikor többen egy baráti társasághoz tartoztak, ennek a társaságnak volt a tagja az említett is. Valamivel idősebb volt náluk, hosszú ideig egyedül élt, első feleségétől történt válása, majd annak halála után, közös gyermekük nem lévén. Aztán egyszer csak, egyik napról a másikra, megnősült. Elvette régi, húszéves szerelmét, de a boldog életük nem tartott tovább egy hosszabb hónapnál. Tél utolján ugyanis két ámokfutó, ma se lehet igazán tudni, miért, egyszerre megölte mindkettőjüket. És ők, Pista és Julcsi, kis híján jelen voltak mindennél, mindössze öt perc, ha eltelhetett a kettős gyilkosság után. Egy másik barátjuknak köszönhetően ugyan elfogták a Csaba és Tünde gyilkosai közül az egyiket, de a rendőrség azóta se haladt előre az ügy felderítésében. Az elfogott gazember ötöl-hatol, egymásnak pontosan ellentmondó vallomásokot tesz, hogy néha már azt hiszik, gyengeelméjű. Amellett pedig retteg valamitől vagy valakitől, ezt jól lehet rajta látni. Talán ezért van az is, hogy nem is tudja, mit hazudjon össze. A másik pedig elszaladt, bottal üthetik a nyomát. Azóta már egy félév is eltelt, de sehol semmi haladás. Ami pedig még talán annál is kellemetlenebb, Csabának ráadásul végrendelete is volt, amiben épp őket, Nemvalóékat jelöli meg, mint a ház örököseit, arra az esetre, ha Tünde előbb halna meg, mint ő. Nos, előbb ugyan nem, de egyszerre haltak meg. És ők, Nemvalóék, most itt ülnek a frissen örökölt házban, és persze lázadozik a lelkiismeretük. De mit tehetnének? Azonkívül ráadásul ketten maradtak, mint a baglyok, mert a társaság elszéledt tavasz óta. Igaz, ebben nekik nincs semmi szerepük, egy harmadik korábbi barátjuk, de annak is inkább a nevelt lánya volt az, aki a társaságot szétugrasztotta. Ez a barát persze szintén nem sokat tehetett, hiszen a leány már majdnem felnőtt korában lett a nevelt lánya, voltaképpen a feleségéé volt, annak korábbi, nem sokáig tartó házasságából, és, miután az anyja is meghalt, kezelhetetlennek bizonyult. Viszont nagykorú volt, tehát lassan el is kellett engedni. Űsse meg magát, ha olyan, ha már a mások tapasztalatain nem tanul, tanuljon akkor a saját kárán! De a leány nem olyan volt, mint akinek saját kára származna bármiből is az életben. Sokkal inkább az volt elképzelhető, hogy másoknak fog bajt okozni. Mint íme, most is. Voltaképpen nem is tett semmit, csak csapongott erre-arra két fiatalember között, amit meg lehet bocsájtani tizenhat éves korban, de Kinga – így nevezik a hölgyet – már a huszonnégyet is elhagyta, hát benőhetett volna a feje lágya. Erre volt a válasz az, hogy Kalapos Laci szép csendesen visszavonult a társaságtól, vagyis annak maradéktól. Pedig ez a Laci volt az, aki az egyik gyilkost megfogta. Kár tehát, és Nemvalóéknak van oka a szomorúságra.

– Nácivadászat folyik! – jelentette be Julcsi, a számítógép mellől.

– Na, igencsak vénember lehet az már – felelt Pista, majd hozzátette: – egyébként nem sajnálom. Vén tömeggyilkos lehet. Hol található?

– Nem írja.

– A nevét se lehet tudni?

– De. Azt igen. Kirschner Andreas a neve. Valami kapitány volt akkoriban. Azzal vádolják, hogy megpofozott egy zsidó fiút.

– Nahát, az annak idején elég sűrűn előfordulhatott. Nem is tudtam, hogy ennyiért ilyen hosszú idő után még előveszik. Biztos van más is a számláján.

– Én is azt hiszem. Csak esetleg azt nem tudják bizonyítani.

⁵ Itt az idősebbik Csabáról van szó, vagyis Nagycsabiról, aki a történet leírójának nagybátya volt.

– Mhmm! – Pista helyeslése jeléül többször bólintott, de az is lehet, hogy már valami más járt az eszében, mert amikor megszólalt, kissé bizonytalan hangon beszélt.

– Emlékszel még Elzára?

– Persze, hogy emlékszem.

– Neki is az volt a neve. Csak másképpen írta.

– És alig hallottam németül beszélni. Egyébként, aki jobban ismerte, azt mondta, hogy eléggé gyatrán beszélt németül. Szóval nem úgy, mint aki németnek született.

– Azért furcsa lenne – morfondírozott Pista. – Emlékszel? Még meg is gyanúsították akkori-ban.

– Igen, emlékszem, de az már a halála után volt.

– Tényleg. De azért furcsa lenne. Vajon, hány éves lenne, ha az apja volna, és természetesen, ha élne?

– Ki tudja? Gondolom, száz. Vagy valami afféle. Vajon hol vészelte át, akárki is legyen?

Eltűnődtek. Csend borult rájuk, s csak gondolkoztak, nem jutottak semmi eredményre. Hogy is juthattak volna, ha egyszer semmi kiindulópontjuk nem volt?

Másnak azonban volt kiindulópontja, hát elkezdte módszeresen felgöngyölíteni a véletlen által kezébe adott szálat. Ez a más azon kezdte, hogy sorra felkereste azokat a még élő szemtanúkat, akiknek valami tudomásuk lehetett Andreas Kirschnerről. Azokból se sok volt már, hiszen ahhoz, hogy egy haláltáborban egyáltalán életben maradjanak, legalábbis ifjú korúaknak kellett lenniük. Akkor. Eszerint nem lehetnek sokkal fiatalabbak, mint a keresett személy. Azért mégis találtak, ha éppenséggel szemtanút nem is, de néhány leszármazottat igen. Ilyen leszármazott volt például Halmi Géza, a néprajz professzora Budapesten. Most nem szándékozom sem neveket írni, sem intézményeket, egyrészt mert mindenki ismer ilyeneket, de reklámot sem akarok csinálni, se pozitív, se negatív reklámot. Elég legyen annyi, hogy két ember, az előbb nem említett szervezetek egyikének képviselőjében, meg is jelent a professor lakásában. Természetesen előzetes bejelentés után, ahogy az civilizált körülmények között illik. A professor azonban már bírt annyi tapasztalattal az élet eseményeire, hogy gyanakodott nagyjából mindenre és mindenkire. Másrészt viszont már megedződött az utóbbi hónapok eseményei okán annyira, hogy ne féljen az idegenek látogatásától. De botor módon nekimenni se akart felkészületlenül az esetleges megpróbáltatásoknak. Meghívta tehát ugyanarra az időre egy volt tanítványát, mostani asszisztensét, hogy legyen tanúja az esetleges eseményeknek. Petrucz Márta, mert ő volt az asszisztens, ment is örömmel, mivel éppen unta magát, és mert érzett valamit a dologgal kapcsolatban, valami meghatározatlant, ami vég-eredményben lehet jó is, rossz is.

Meg is jelentek a jelzett időben a látogatók. Ketten voltak, egy fiatal és egy idősebb ember. A professor ugyan érzett valami gyanút a fiatalabbikkal kapcsolatban, hogy mintha már látta volna egyszer, más körülmények között, de elhessegette az érzést, mert a hasonlóság elég felszínes volt, ez a fiatalember másképp beszélt, másképpen hordta a haját, ruháját, egyszerűen „vagányra vette a figurát”.

A beszélgetés egyébként elég döcögősen indult, a látogatókat úgy nézett ki, feszélyezi Márta jelenléte, Halmi meg nem volt hajlandó egyetlen percre se megválni tőle. De aztán lassan mégiscsak rátértek a lényegre, hogy kik is voltak a professor szülei, hol töltötték a háború végének az időszakát, „hát azt bizony Auschwitzban”, és, hogy milyen volt ott?

– Rossz! Ezt mindenki tudja. Mindennapos megaláztatások, kemény munka, sok halott, vagyis, amit általában mindenki tud.

– És átvészelték?

– Igen. Az apám a munkához szokva volt, a megaláztatásokat pedig csak kibírta valahogy. Persze, csont és bőr volt, amikor hazajött, mert hát azért a jó koszthoz is szokva volt, kocsmáros lévén. De Istennek hála, hazatért!

– Az édesanyja?

– Róla nem sokat tudok abból az időből. Azt hiszem, a grófi családdal utazgatott, mert a grófné szobalánya volt.

– Nahát, minket most főképpen egyvalaki érdekelne. A tábor személyzetéből.

– ?????

– Bizonyos Andreas Kirschner. Hauptsturmführer volt akkoriban. Mit tud róla?

– Na, ez érdekes! Ugyanis, az előbb megaláztatásokról beszéltem, és ez apám szerint így is volt. Nos hát, ez alól éppen ez az egy kivétel volt, ez a Kirschner. Ne értsük félre, a munkát ő is éppúgy megkövetelte, mint a többiek. De azt mondta, hogy ha az embertől munkát várnak el, akkor megfelelő körülményeket is kell, vagy legalábbis kellene biztosítani. Körülbelül ez volt az egyetlen az őreik közül, akiről az apám elismeréssel emlékezett meg.

– Biztos ez? – a kérdező az idősebbik volt, és mintha a hangjában valamiféle fenyegetést, de lehet, hogy csak figyelmeztetést lehetett érezni.

– Egészen biztos! Már amennyire az apámnak lehet hinni. De semmi érdeke nem volt, hogy éppen ezzel az eggyel kivételt tegyen.

– Csak mert mi egész másképp értesültünk róla.

– Kíváncsian várom!

– Nahát, mi egy panaszt hallottunk, ami szerint megpofozott egy zsidó fiút.

– Ó, a testi fenyegetés az sajnos mindennapos volt. De az is, főleg a többiek részéről. A Kirschner esetében az apám csak egyről tudott. De azt hiszem, azt ő is megtette volna, ha teheti.

– Hogy történt?

– Az a fiú, egy tizenhat éves kamasz volt, nemrég került oda, hát még jó erőben. Nahát, minden szigorúság ellenére azért mindenkinek, vagy majdnem mindenkinek volt valami olyan tárgya, valódi talizmánja, amitől a túlélést remélte. Na, ez a fiú, egy durva és tiszteletlen kamasz, valamelyiktől ezt a végső reményt hordozó nem is tudom mit akarta elvenni. De olyan durván ám, hogy végül a dolog oda fajult, hogy egy kövel azt a másikat agyon akarta ütni. Az örök csak nézték, meg röhögtek rajta, de Kirschner odament és lekevert a srácnak egy jó nagy pofont. Azután a dolog nem ismétlődött. Nos, ennyit tudok a pofon üggyről.

– Más eset nem volt?

– Az apám tudomása szerint nem. Lám, mondtam, hogy nem tudok a segítségükre lenni...

– Hát... nem.

Ezek után el is mentek elég hamar. Látszott rajtuk, hogy elégedetlenek, de a professzoron meg igencsak látszott, hogy elégedett. Márta meg gondolkozhatott azon, hogy mitől olyan elégedett a főnöke. Nem is bírta sokáig, feltétlenül meg kellett kérdezze.

– Azért, Márta kedves, mert nem néztem ezeket jó embereknek.

– Ezt értem – válaszolt a nő –, de megéri ez, hogy ne az igazat mondjuk? Egy ilyen fontos dologban.

– Téved, Márta, mert minden szó igaz volt abból, amit mondtam nekik. Igaza van, a hazudozás nem érte volna meg, de könnyű helyzetben voltam. Az apám szerint tényleg ez a Kirschner volt az egyetlen tisztességes a tábor parancsnokságából. Persze akadémiai szóváltás, mert valószínűleg már rég meghalt. Mennyi is lenne most, ha élne? Jóval kilencven fölött. Olyan múlttal nem hiszem, hogy mostanáig elélt volna.

– Szóval ilyen is volt – szögezte le Márta. – Tisztességes ember a nációk között.

– Nem egy irodalmi ritkaság – válaszolta a professzor. – Az én gyermekkoromban, inkább már az ifjúkor volt az, elég nagy port vert fel egy Simon Wiesenthal nevű embernek a könyve. Ez írt ilyenekről, de még különbekről is. Persze, nem ez volt a jellemző.

Kicsit hallgattak aztán megint a professzor szólalt meg.

– Ha kedve van meghallgatni, kedves Márta, akkor elmesélnék még egy rövid történetet. Nem baj?

– Persze, hogy nem!

– Hát... szintén az apám elbeszélése után: volt abban a táborban egy fiatal leány. De nem is! Kissé korábbról kell kezdenem. Volt tehát az a leány, akkor volt tizenhét éves. És természetesen a családjával élt. A szülei elég jól szituáltak voltak. A leány, nem akarok nevet mondani, nagyon szép volt. Ez már a deportálások idején volt, de még nem nagyon tudták az emberek, hogy hova viszik őket. Azt mondták, táborba. „Jaj de jó, táborba megyünk!” A szülők ráhagyták. Pedig akkor már talán sejtették, hogy nem cserkész tábor lesz az. Az utazás mindenesetre meglehetősen kényelmetlen volt, örültek, amikor vége lett. A továbbiakban annak a lánynak a szavai után próbálom elmesélni a folytatást, bár valami hasonlóan mindenki átment. Ahogy tehát bevezették őket egy szobába, akkor már anyaszült meztelenül, kit láttak meg ott? Egy gyönyörű szép férfit. Olyan szép volt, mint egy angyal. Magas, szőke, izmos. Mint egy herceg. És akkor az az angyal odament ahhoz a lányhoz és kinyújtotta feléje a kezét. Mintha meg akarta volna simogatni. A leánynak derékon alul érő csodaszép fekete haja volt. Az „angyal” pedig odanyúlt és mielőtt bárki észbe kapott volna, megragadott abból a hajzuhatagból amennyit tudott és kitépte. Egyetlen mozdulattal. Iszonyatos ereje volt neki. A leány egyszerűen elemelkedett a földtől egy pillanatra. A következő pillanatban pedig a haja, az a része a férfi kezében volt. Egy jókora darabbal a fejbőréből is. Nos, hát ez volt a beköszöntő, illetve ez volt Dr. Mengele. Nem csigázom az érzéseit kedves Márta, látom, hogy már ennyitől is hányingere van. Igaza van, nekem is az lenne, ha először hallanám. De ezt el kellett mesélnem, hogy fogalmat alkosson arról, mi volt ott. A történet vége az, hogy a lány szülei nem élték túl azt a tábor. Szerintem a lány se élte volna túl, ha nincs ez a Kirschner. Mert ő segített, amit tudott, persze az igen kevés volt. De sokszor életmentő. Például az a fertőtlenítő szer, amit a leánynak a véres fejére hozott. Meg több apró kedvezmény. Étel, pihenési lehetőség, amíg még láza volt, s ilyenek. Megjegyzem, maga ez a Kirschner is büntetésből került a tábor személyzetébe. Eleinte rendőrfelügyelő volt, s onnan sorozták be a waffen SS-be. Ki tudja, mit követett el, hogy odakerült?

– És mi lett a lánnyal?

– A tábor később az amerikaiak felszabadították. Legalábbis én úgy tudom. Egy amerikai tiszt, Rosenbergnek nevezték, beleszeretett a leányba és elvette feleségül. Még élnek, de elég öregek. Fiatal koromban a hölgy még megmutatta nekem a feje búbján a kopasz foltot. Nem volt teljesen kopasz, mintha például betegség miatt keletkezett volna, mivel a hajhagymák egy

része újraképződik, de ott, azon a helyen sokkal ritkább volt a haj. Meg másféle is, mint a többi helyen.

Hát ez a helyzet azzal a Kirschnerrel. De akkor ő már nem volt a táborban, amikor felszabadult. Visszahelyezték aktív katonának. Alighanem túl jó katona volt ahhoz, hogy a visszavonulás idején nélkülözni tudják. Egyébként, ha nem hinné, amin én se lepődnék meg, mert elég bizarr, kérdezze meg Kiscsabit! Ő is látta azt a bizonyos foltot.

Évekkel az előbb leírtak előtt, egy augusztus végi napon, egy idős asszony jelentkezett be a Székelyudvarhely főterén álló szállodába. Már várták. A nő nagyon fáradt volt, minél hamarabb szeretett volna lepihenni. Az, aki várta, megértette ezt, és azt mondta neki, hogy majd ha felébredt, kéri, hívja fel a belső telefonon, meg is adta a számot, hogy akkor majd beszélgetnek.

– Inkább essünk túl rajta! – mondta a nő.

– Nos, ha így akarja, legyen így!

– Hallgatom! – így a vendég hölgy.

– Akkor először is: mikor találkozott utoljára az apjával?

– Nagyon rég. Még gyerek voltam.

– Jó! Mi is így értesültünk. Mit tud róla? Él még?

– Kizárt dolog. Nagyon öregnek kellene lennie.

– Pedig él!

– Valahogy nem jön, hogy elhiggyem! Él, és nem keresett meg? Ilyen hosszú ideig?

– Pedig így van. Él, és nem kereste meg. Ha ez egyáltalán igaz.

– Mi?

– Az, hogy nem kereste meg. És én most éppen ezért vagyok itt, hogy ezt kiderítsem.

– Jó! Ha kiderítette, legyen szíves, engem is értesítsen!

– Mondja, asszonyom, maga cinikus, vagy nem tudja, ki vagyok?

– Tudom, hogy ki maga, mert bemutatkozott, amikor ide meghívott. Ami a többit illeti, nem vagyok cinikus, csak őszinte. És egyáltalán nem érdekel sem a maguk szervezete, sem pedig az, hogy mit akarnak. Mint tudja, rendőrtiszt özvegye vagyok, semmiség lett volna, hogy kinyomozzam, kik is maguk. Nem tettem, mert már akkor sem érdekelt. És ma már az sem érdekel, hogy él-e az apám, vagy sem. Tehát – mondja tovább!

– Nos, asszonyom, akkor rövid leszek. Ha én most, a mostani helyzetben elkezdek kitálalni a maga rokoni kapcsolatairól, akkor maga lehet, hogy elveszti a nyugdíját, lehet, hogy elszigetelődik a társadalomtól, de minden bizonnyal megszűnik köztisztelőként álló orvosnő lenni. Gondolom, vannak, akiket szeret. Azt akarja, hogy mindezek holnaptól ujjal mutogassanak magára? Hogy íme, ott megy a náci tömeggyilkos lánya!? Nézze! Megoldást ajánlok. Gyógyszert minden bizonnyal szed, mert ebben a korban már majdnem mindenkinek szüksége van erre. Mi lenne, ha véletlenül, ma, tévedésből többszörös adagot venne be? Nos, gondolkozzon el ezen! Én holnap reggelig várok.

Ezzel a látogató elkészönt és kiment.

Elza látta, hogy az asztalon egy dobozt hagyott az ismeretlen. Kinyitotta: tabletták.

Másnap reggel, Kirsner Elza nyugdíjas orvosnőt holtan találták szállodai szobájában. Rövid újságcikk jelent meg róla. Mivel úgy látszott, az előkészített gyógyszereihez nem nyúlt, természetes halálnak vették.

Az előbb leírtakkal csak nagyjából egy időben érdekes jelenet játszódott le valahol latin-Amerikában. Az ország fővárosától nem túlságosan messze, de azért már egészséges falusi környezetben élő magányos öreg férfinak látogatói akadtak. Nem volt ritka a látogató arrafelé, meg-megtörtént, hogy időről időre hasonló öregek, vagy még nála is öregebbek meglátogatták. Az ilyen látogatások után egy ideig emberünk nagyobb lábon élt, mint azelőtt. Pénzt, vagy mit kaphatott az efféle látogatóktól? Nem tudni biztosan. Aztán a pénz elfogyta után megint visszazökkent minden a régi, szerényebb kerékvágásba.

A mostani látogatók azonban, ha nem is nagyon de érezhetően fiatalabbak voltak, mint a megszokottak. Persze azért addig is akadt ilyen is, a mi emberünk ezért az ilyen látogatóknak is örült. A látogatók ezúttal is ketten voltak. Mi már ismerjük őket, mert egyszer láttuk, ők voltak ugyanis Kirsner Elza doktornőnek az utolsó látogatói. Ezt azonban a mi emberünk nem tudta. A látogatók egyébként igen civilizáltan viselkedtek, nem rontottak ajtóstól a házba, megvárták, amíg betessékeli őket. Még egy kávét is készített nekik nagy örömeiben, merthogy már elég rég volt látogatója. A kávé után aztán rátértek a lényegre:

– Ön ugyebár Andreas Kirschner.

– Azért vagyok itt.

Tudja talán valamivel bizonyítani is?

– Hogyne. – És elővett valami régi-régi iratot.

– Nos, uram, akkor kérjük, legyen szíves velünk jönni, csak a repülőtérig. Az ugyanis, amit hoztunk, kissé nagyobb terjedelmű.

– Örömmel, csak kérem várják meg, amíg tisztességes ruhát veszek.

– Természetesen. Odakint áll a kocsink, ott leszünk.

Az autó impozánsan nagy volt. Elegánsan elsötétített ablakokkal valóban ott állt a ház előtt. Az öregember, aki Andreas Kirschnernek nevezte magát, gyanútlanul beült a hátsó ülésre. Hogy aztán odabent mi történt, mi nem, azt senki se tudja tanúsítani. De tény, hogy a történet nem sok idő elmúltával egész máshol folytatódott. Ez a máshol egy bírósági terem volt, ahol a mi öregünk a vádlottak padján foglalt helyet. A fiatal bíró azért, hogy a törvényességet megtartsa, még megkérdezte:

– Andreas Kirschner?

– Igen.

– Kérem szépen, hogy az azonosító tanút hívják be!

Az azonosító tanú bejött. Ő is a vádlotthoz hasonló öregember volt.

– Felkérem a tanút, hogy azonosítsa a vádlottat! Felismeri benne Andreas Kirschner waffen SS tisztet?

A tanú hosszan nézett a vádlottra. Eleinte bizonytalan volt a pillantása, majd mind magabiztosabb lett.

– Igen, felismerem a vádlottat, de ő nem Andreas Kirschner, hanem a gyilkosa, Monea Dumitru. Nagyon megváltozott, de bizonyos jellegzetes mozdulatokról, tartásáról, főleg a balkeze tartásáról, fel lehet ismerni. Annak a különleges, összetéveszthetetlen tartása egy régi

verés maradványa, amelyet még fiatalkorában kapott a raktárnoktól, amikor valami gazemberséget készült elkövetni egy nő ellen, s a raktárnok abban megakadályozta. Később azt a raktárnokot ő hátbalötte. Hát az a raktárnok volt Andreas Kirschner.

– Biztos ez?

– Igen, biztos!

– Felkérem a vádlottat, mondja meg, igaz-e, amit a tanú állít?

– Igaz.

– Akkor miért mondta magáról, hogy Andreas Kirschner volt SS tiszt?

– Kérem, én nem állítottam magamról, csak nem ellenkeztem.

– Ez esetben az ügye nem tartozik ezen bíróság elé. Feltételezem, hogy el is évült.

– Igen, jó régen.

– Ez esetben, Monea úr, ön szabad! A visszaút költségeit természetesen az alapítványunk állja.

Hogyan került Andreas Kirschner Hollóhegyre? Emlékszünk még, hogy akkor, a háború végén, gondosan mérlegelve az életben maradás esélyeit, a kapitány elhajtotta magától a lányát. Tudta, hogy bármilyen sors vár is rá, az mindenképpen csak jobb lehet, mint az, amit mellette megélhetne. A lány el is ment, pontosan követve az apja tanácsát, a csavargóhoz csatlakozott. Az a csavargó Strupka Tamás volt.

Igen ám, de alig néhány perc múlva a százados meggondolta magát. Az élni akarás is feltámadt benne, meg valamiképpen arra is gondolt, hátha ismeretlenül a lánya közelében maradhat, s védelmezheti. Ez nagyjából így is történt. Eljutott – a lánya és a csavargó nyomában – Vigyázóvárig, ahol azok összetalálkoztak azzal az Aczél Irma nevű rendőrnővel, akinek megakadt a szeme a fiatalok tisztességes arcán (ilyesmi is megtörtént azért annak idején) és a munkáshatalom első éveinek fiatalos lendületében, neki magának gyermeke nem lévén, a két fiataalt segítette, amíg az egyikből szintén rendőrnő lett, a másikkól pedig orvosnő. Aczél Irma, a később legendássá lett Aczél néni, bezzeg nem nagyon kérdezgette a két gyerekembert, hogy kik ők és honnan jönnek. Neki szeretetre volt szüksége és szeretetet is adott nekik.

Andreas Kirschner álnéven, mint raktárnok helyezkedett el Vigyázóváron, később pedig Hollóhegyen, egy kisüzemben. Szerényen élt, mert bár voltak tartalékai még a háború idejéből, ha csak lehetett, nem használta azokat. Mivel nagyon fegyelmezett ember volt és sok mindenhez is értett, eleinte egyre feljebb mászott a hivatali számlátrán. Egészen addig, míg Hollóhegyen Monea Dumitru meg nem sejtette, kit is takar a raktárnoki szürke köpeny. Eleinte alighanem csak zsarolni akarta a raktárnokot, és talán meg is tette egy ideig, de aztán, mikor látta, hogy a másik olyan összegeket tud kifizetni neki, amiket a hivatalnoki (akkor már az volt) fizetésből sehogy se lehetne, fogta magát és megölte. Megszerezte így nemcsak azokat az értékeket, amiket a volt katonatiszt akkorára már összeszedett, bár részben talán magával hozott, de átvette a személyazonosságát is. Valamiképpen ráérezett, hogy valahol, a világ túlsó végén egyesek jól tudnak élni abból, hogy még vannak náci szimpatizánsok. Talán élete végéig is folytathatta volna a névvel együtt bitorolt életmódot, ha valaki el nem kezdi ezt a matuzsálem-vadászatot. Így hát rajtavesztett. Azóta eltűnt. Senki nem tudja, hogy a világnak mely sarkában tengeti az életét, jóval szerényebb körülmények között, mint annak előtte. A történetet ugyanis az újságok részben megszellőztették, s így jó szimattal megérezte, hogy a késői náci-szimpatizánsok adományainak vége.

Halmi Géza igen elégedetlenül utazott haza. Semmi sem sikerült neki mostanában. El is határozta, hogy nyugdíjba megy, miután Mártát – aki ekkorra már megszülte második gyermekét, akit Julcsinak nevezett el – kinevezik a helyére.

Régi dolgok!.....

A szerelemről

Ezerkilencszázhatvannégy júliusában Hollóhegyen békaeső esett. A békák éltek még, s földet érésük után rendre-rendre elugráltak.

A békaeső olyan ritka természeti jelenség, amelyet a meteorológusok azóta is magyaráznak, de a magyarázat nem tudom, hogy mennyire kielégítő. Úgy tűnik, hogy valahol távol, néha ezer, sőt kétezer kilométerre a landolásuk helyétől, egy forgószél egész tócsákat, sőt tavakat szippant fel, a tartalmukkal együtt. Fel is viszi mindazt magasra, tíz, vagy még több kilométerre, ahol már csak a modern repülőgépek repülnek, de akkoriban ez még általában nem így volt.

A hollóhegyi békaeső tartalmazott még kisebb-nagyobb halakat is, jeléül annak, hogy a meteorológusoknak még tán igaza lehet. A halak azonban víz hiányában – úgy látszik, a vizet a természet máshol tette le – hamar meghaltak. Egy kicsit fickándoztak még, majd elpusztultak.

A babonás emberek kellőképpen meg is ijedtek. „Meglátjátok, nagy bajok lesznek még ebből!”. De nem történt semmi említésre méltó, s a hangok lassan elhallgattak. Hiszen... végeredményben, senki sem lát a jövőbe, nem tudhatja előre, hogy mikor is fog történni az a bizonyos „nagy baj”.

Ez volt az az év, amikor Nemvaló István érettségizett. S azután természetesen egyetemre is jelentkezett. Idősebb Nemvaló András (az unoka, ifjabbik András akkor még a legjobb esetben is csak képzeletben létezett) lehetőség szerint orvost akart nevelni a fiából, ki tudja miért, hisz semmit se tudott arról a foglalkozásról, ő maga műszerész lévén.

No, Istvánnak nem volt sok kedve a dokisághoz. Nem is sikerült neki a felvételiye. Mert hogy akkoriban még ilyesmi kellett ahhoz, hogy orvosira mehessen az ember.

Na de, ha már egyszer nem sikerült bejutni oda, ahova nem is akart, hát azt legalább meg kellett ünnepelni. Mivel pedig még társak is akadtak az ünnepléshez, megjelenvén rendre olyan barátok, mint Csemete vagy Miklós Ödi, ezek ketten elválaszthatatlanok voltak akkoriban, lévén Ödi még a keresztapja is volt Csemetének, mert Csendes József neki köszönhette a melléknevét, tehát valóban csaptak egy kis ünneplést. Oda aztán társultak olyanok is, akik a két másik jómadár előtt addig ismeretlenek voltak. Egyik ugyanis unokatestvére volt Istvánnak, egy ifjú hölgy, a másik pedig csak úgy haver. Mindketten magyar irodalom szakra jelentkeztek és be is jutottak oda.

Győzögették is rendesen Nemvalót, hogy tartson velük! Ez ugyanis ilyen szempontból különleges év volt, mert az említett szakon nem teltek be a helyek. Pedig eredetileg sem volt több tizenennyolcnál. Amiből valami hét még üresen is maradt. Ilyen nem volt emberemlékezet óta.

– De hát én erre biztos, hogy nem vagyok felkészülve! – szabadkozott Pista.

– Nem a csudát, tudjuk mi, hogy mit tudsz!

Ezt Miklós Ödi tromfolta vissza.

– És neked legalább jelentek már meg verseid!

Ezt meg Karcsi mondta, a haver, aki már bent volt, s félt, hogy egyedül fogja magát érezni.

Igen ám, de Nemvaló András éppen ettől a foglalkozástól féltette a fiacskáját. „Örök megbélyegzett leszel!” Meg hogy: „Cigányélet az, nem való neked!” Pedig igazán nem könnyen érthető, hogy mire vágott úgy fel a saját életmódjával.

„No, egye fene! Egy próbát megér!”

És sikerült a próba, senki nem hitte volna, Pista maga a legkevésbé. Igaz, hogy aztán hamar rá is jött, hogy az egyetem nemcsak versírásból áll.

– No, akkor lássam, kik azok, akik a pótfelvételin jutottak be! Álljanak csak fel!

Hát felállt Nemvaló Pista, meg még egynéhányan.

– Maguk meg igyekezzenek nagyon tanulni! De különben is magukon lesz a szemem!

Ez volt Dr. Kovács Elemér. Aki egyébként az unokatestvérére se tekintett jó szemmel. Mindig akadt valami kemény vicc az irányában. Hogy hát:

– Kedves Márta! Hogy is kell ennek lennie?

Az ördög tudja aztán ilyenkor, hogy az volt-e a baj, hogy nem tetszett a profnak, vagy inkább az, hogy nagyon is tetszett?

A magyar nép történetét tanító hölgy viszont annyira nem tudta a tanítványai anyanyelvét, hogy az első névsorolvasáskor rámutatott Mártára és megkérdezte:

– Maga Belényesi Huba?

Mivelhogy véletlen folytán ábécé sorrendben ültek, s a sort éppen Márta szakította meg, a maga J betűs vezetéknévvel. Ám volt Mártában annyi humorérzék, hogy azt válaszolja:

– Nem kérem, a húga.

Ezek azonban csak pillanatnyi apróságok voltak, amin mindenki rendre átment. Pista se volt kivétel, a csípős nyelvű Kovács Elemér neki is szívesen mondogatta alkalomadtán, hogy: „Ejnye István! Nem való ilyesmit tenni!” (Mert az a szó, hogy „csinálni” még véletlenül se hagyta el a száját.) Ám az ilyen csipkelődések ellen ő fel volt vértézve, ismervén a véresszájú prof Árpád fiát, sőt jó barátok is voltak. Már amennyiben jó barátja lehet valakinek egy több évvel fiatalabb srác ebben a korban.

Maga a tanulás Istvánnak semmiképpen nem esett neheze, inkább nagyon is élvezte.

Az az első év tehát a megszokás jegyében telt el. Nemvaló András is megbékült végül a fia pályaválasztásával, meggondolva, hogy egy ilyen ősi név viselőjéhez talán valóban jobban is illik az anyanyelvvel való foglalkozás, mint valami más. „Persze, lehattél volna például jogász, mint egy régebbi ősöd!” tette hozzá józanul. Ám a jog nagyon száraznak tűnt az István számára. Azért volt ez, mert nem ismerte. Ha ismerte volna, akkor nemcsak száraznak, de hazugnak is tűnt volna neki. De ez nem állt fenn, mivel semmit se tudott a jog gyakorlásáról. Ma sincs róla különösebb fogalma a kívülállónak, talán ezért van az is, hogy jogásznak leginkább csak azok a fiatalok mennek, akiknek a családjában előfordul ilyesmi.

Még egy dolog volt a történetben, ami idősebb Nemvalót megnyugtatta. Az, hogy ezek után a fiát nem fogják elvinni katonának. Csak valami lerövidített tisztiiskolába. Pedig voltak az ismeretségi körében aktív katonatisztek is, de valahogy nem akaródzott neki a fiát ilyen pozitúrában látni. Ebben egyébként egyetértettek ők ketten.

A menza szokott lenni általában az a hely, ahol a diákok ismeretségei kötöttek. Ez legalábbis annak idején még így volt. Nem tudom, hogy a jelen helyzetben kik és mit találtak ki helyette, de akkor, amikor Nemvaló István diák volt, még mindenképpen ez volt a helyzet. Ő maga is ott találkozott a diákszerellemmel.

Úgy esett, hogy egyszer, egy délben sehogy se talált helyet magának, kénytelen volt egy nagyobb társasághoz csatlakozni. Főleg lányok voltak, de volt vagy két srác is. A társaság vidám volt, sokat nevettek, s egy idő után István is részt vett a társalgásban, s a nevetésben is.

Ő maga, sok erdélyi magyar, főleg székely legénytől eltérően, jól tudott románul, ámbar érezhető idegenes hangsúllyal, nem jelentett neki semmiféle nehézséget a társalgásban való részvétel. Eközben, a fiúk szokása szerint, jól megnézte a lányokat is. Különösen az egyik tetszett neki, de úgy látszott, hogy a leány is rajta legeltette néha a szemét.

Ennyi is maradt volna, ha egy hét múlva nem ismétlődött volna meg a helyzet. Úgy látszik, az a nap (kedd) volt olyan, hogy az órák több helyen egyszerre értek véget. Ekkor a társaság már ismerősként üdvözölte. Néhány nap után, reggelinél, amikor pedig volt hely elég a teremben, az a leány, akit többször is jól megnézett és viszont, maga ment oda az ő asztalához, helyet kérve. Reggeli után persze sietni kell, nincs sok idő beszélgetni, mert kezdődnek az órák. Annyi azért mégis volt, hogy megkérdezze, van-e kedve neki – a lánynak tudniillik – délután egy kis sétára? Volt neki. Aztán többször is sétálgattak, mind hosszabban, míg egy alkalommal Pista megkérdezte azt is, hogy nem volna-e hajlandó egy egész napos kirándulásra, valahol Kolozsvár környékén. Ekkor már tudta, hogy Dragoș Violetának hívják és bukaresti. Bukarest meglehetősen lapos város, tehát Violetának nagyon tetszett a hegyes-dombos-erdős vidék. Még Kovács Elemérrel is találkoztak, s meglepetésre a prof ismerősként üdvözölte Violetát.

Egészen addig Pista nem nagyon érdeklődött, hogy mit is tanul Violeta voltaképpen. Ekkor derült ki, hogy létezik egy olyan szak is, ahol román anyanyelvű diákok magyar nyelvet tanulnak, mint mellékszakot. A fő szakja a román nyelv volt.

– Nem hiszed? – kérdezte Violeta szép tiszta, bár idegenszerű hangsúllyal, magyarul.

Azontúl már felváltva beszélgettek román vagy magyar nyelven. Violeta azt mondta, hogy ez így jó is neki, legalább gyakorol a találkák alatt, nem tölti hülyéskedéssel az időt.

Szép, kedves kislány is volt Violeta. Igaz, hogy nem az a tökéletes női szépség, mint Boros Tünde például, az arca egy kicsikét, de valóban csak egész kicsit szélesebb volt a divatos formánál, de ezt ellensúlyozták a gödröcskék azon az arcon (ej, de kár, hogy nincs fénykép róla és most már nem is lesz!), és az, hogy az ajka örökké mosolyra, nevetésre kész volt. Szóval, enniváló volt.

Sétáltak, csókolóztak, mint a galambok (vagy mint a diákok), s ezalatt azt is megtudta István, hogy a Dragoș család ugyanaz, mint amelyből a volt belügyminiszter is vétetett. Meg azt, hogy a nagyapja katonatiszt volt, még hozzá tábornok, s a neve Constantin Țaralungă volt.

Istvánnak persze semmit sem mondott ez a név, akkor már sok tábornok volt a román hadseregben, s különben se érdekelte az ilyesmi. Violeta meg is sértődött egy kicsit ettől az indifferenciától, de aztán megvigasztalódott. Mert Istvánt általában nem nagyon érdekelték az ilyesmit. Talán, ha tudja, hogy a nagyapa miért és milyen szolgálatokért lett kinevezve tábornoknak, akkor érdekelte volna, de az sem biztos. Tökéletesen el volt csavarva a feje. Néha megesett, hogy egynaposnál hosszabbra sikerült egy közös kirándulás – télen is van ám mit csinálni Kolozsvár környékén – ilyenkor éjszakára is együtt maradtak valami alkalmi szálláson.

A hidegzuhanynak is el kellett jönni ekkora boldogság után.

Violeta nem volt bentlakó, valami rokonoknál lakott, jó messze, a Györgyfalvi út közepén. Csak étkezni járt be a menzára, de amióta Istvánnal volt, már azt se mindig. Néha együtt ettek valamit a Violeta rokonainál. Akiket ekkor már István is jól ismert.

Aztán, február volt már, egy alkalommal úgy talált István ellátogatni Violetához, hogy előzetesen nem beszéltek meg. És ott találta a lányt egy másik férfival. Egy betolakodó csizmás-kandúrt látott.

Pista jól nevelt srác volt, nem is illett volna hozzá, hogy jelenetet rendezzen, még hozzá idegen házban, de azt később maga se tudta megmondani, hogy hogyan ment ki akkor a házból.

Attól kezdve nem találkoztak, vagy legalábbis nem akarattal. Teljesen kiiktatta Violetát az életéből. A tudatából nem tudta, ott még sokáig fájt neki. Aztán egyszer véletlenül úgy hozta a sors, hogy hosszan beszélgetett az egyik lánnyal abból a társaságból. A lány, Tanți volt a neve, elégséges bölcsességgel, s jóindulattal bírt ahhoz, hogy ezt a kínos témát is szóba hozza.

– Egyáltalán mit is akarsz te Violetától, István? Vasile a vőlegénye és össze fognak házasodni, méghozzá elég hamar. De hát azt senki se várhatja tőle, hogy ilyen távol Bukaresttől (és természetesen Vasilétól is) ne szórakozhatott volna egy kicsit!

Ebben maradtak. Violeta aztán elég hamar el is ment az egyetemről, átiratkozott Bukarestbe, ahol szintén volt ilyen szak.

Kis idő múltán István már ahhoz is elég jól érezte magát, hogy egy verset is írjon a történet margójára. Valahogy így:

*Templom az anyanyelv, mely egybetartja
a szétszóratott, gyengült közösséget,
Mint lánc vagy háló, órjas vitéz karja.
Ha lázadsz, vagy áruló leszel, szétéget.*

*Tanulhatsz nyelvet, többet is, ha képes
vagy rá, kell, szükséges, és fegyelmezett
is vagy. De tudjad, mostoha, nem édes!
Csak szétdúlni tudja vékony gyökered.*

*Szép vagy leányka, miért is tagadnám.
Tudnálak is életem át szeretni.
De hogy az éveim neked odaadnám?*

*Ne hidd, hogy az egész világ csak ennyi!
Bolond lennék, ha a világom elhagynám!
Főbb dolgokhoz sem tudsz hűséges lenni.*

(Nemvaló István: Egy lány emlékkönyvébe)⁶

A vers később, némi változtatással, a gyűjteményes kiadásokban is megjelent, jelezvén azt is, hogy István milyen becsben tartotta.

Valami utószövegéje azért mégiscsak volt az egész történetkének, ámbár – évek múltán. Valami húsz év elteltével az egyetem elvégzése után, Pistánk megint találkozott Tanțival, sőt másokkal is abból a régi társaságból. Rá is kérdezett Violetára.

– Hát ő szegény már nem él. Hozzáment akkor Vasiléhoz, hiába mondtuk neki egynéhányan, hogy ne tegye, s hogy később, az évek után mi történt köztük, azt már nem tudom. Vio egészen magába zárkózott.

A diákszerelem nem szokott örökké tartani. Az esetleges csalódás sem, általában. Egy évvel később az István életében is megjelent Varga Ibolya, aki orvostanhallgató volt, később össze is házasodtak. Egy fiuk született, András. De az a házasság nem tartott sokáig, válással végződött. Ibolya úgy tartotta, hogy neki egy bizonyos küldetése van, ami rendkívüli terheket ró rá, és aminek betöltésében férj és gyerek csak akadályozná.

⁶ Violeta soha nem olvasta ezt a verset. Azt sem tudta meg soha, hogy az ő emlékkönyve számára íródott.

Egyébként azok számára, akik kíváncsiak rá, ezerkilencszázhatvanöt tavaszán meghalt az ország addigi vezetője, az pedig, aki követte őt a hatalomban, tönkreverte az országot, hogy még ma is nyög bele. Így hát nem volt egészen jelentőség nélküli az a békaeső.

Monte Carlo

A Makács lányok történetét ott hagytuk félbe még a legelső történetünkben, hogy az idősebbik lány ezerkilencszáztizenhatban, a háború kellős közepén férjhez ment Barnabás Lajoshoz. Akkor inkább a Panka szerencsétlen következményekkel járt szökésére összpontosítottunk, mivel akkor éppen az volt a legfontosabb részlet ebben a hosszú történetben. Azonban az élet nemcsak a Panka jó- vagy balsorsát lendítette, hanem a többiekét is. Lám, elmúlt húsz év, és Barnabásék jócskán meggazdagodtak. Nem is hitte volna ezt a családjától tizennégy évesen elment székelylegény, ha ezt valaki akár csak egy félévvel is, a házassága előtt mondja neki. De természetesen nem mondta senki, mert a világban nem sűrűn fordulnak elő a látnokok. Legfeljebb olyanok, akik azt csak hazudják önmagukról.

Különben is, minden tekintetben sikeres házasság volt az övék.

Amikor Barnabás Lajos tizennégy éves korában elment, egyetlen kaszával felfegyverkezve, hogy mint aratómunkás próbálja megkeresni a kenyerét, szerencsésen egy szegedi gazdához vezette a sorsa. Igaz, nem azonnal, mert mint fiatal munkás, több gazdánál is dolgozott, sorra, ahogy hozta a helyzet. Talán a harmadik birtokon dolgozott, persze többedmagával, amikor a gazdának megakadt rajta a szeme. Jóformájú legényke volt és Szilágyi uram kedvtelve legetette rajta a szemét. Nem volt abban a nézésben semmi beteges, csak maga gyermektelen lévén, elképzelte, hogy milyen is lenne, ha neki egy ilyen fia lenne. „De jó lenne!” szolt a feleségéhez. Az asszony pedig rábólintott. Mindössze annyit mondott, hogy: „Nagy kár, hogy a vallásunk nem egyezik!”

– De te ezt meg honnan tudod?

– Ó! sajnos olyan kicsi ez a mi egyházunk! Alig hinném, hogy ilyen szerencsénk lenne!

– Meg se kérdezted – felelte az asszony.

Így történt, hogy másnap reggel, munkába állás előtt, a felesége unszolására Szilágyi uram magához hívatta a fiatal munkást.

– Aztán mondd, fiam, milyen vallású is vagy te?

– Én? Nazarénus.

Szilágyi uram majdhogy a nyakába nem ugrott örömeiben, ezt a választ hallva. Természetesen nem tette, de látszott rajta, hogy örül.

– Jól van, fiam! Legyél mindig ilyen ügyes, dolgos ember!

Ennek a mondatnak aztán éppenséggel semmi köze sem volt az azelőtti kérdéshez-felelethez, csakhogy a gazda sehogy se tudta másképp palástolni az örömét. El is mondta a feleségének, hogy lám, elhárult a fiú adoptálása elől az legnagyobb akadály.

Ám bizony nem az utolsó. Mert, amikor Szilágyi uram két nap gondolkozás után nyíltan feltette neki a kérdést, hogy nem akarna-e az ő fiuk lenni, Lajcsi ezt válaszolta:

– Azt az apámmal kellene megbeszélni.

Hát írtak oda messze, Székelyországba. Barnabáséknak akkor már tíz gyerekük volt (nyolcan éltek közülük), Lajos lévén a legfiatalabb. Gond, volt elég ott is. De Barnabás uram mégiscsak azt felelte, hogy nagyon megtisztelő ugyan a kérdés, de az ő gyerekei, azok az ő gyerekei, s szeretné, ha azok is maradnának. Az ellen nincs semmi kifogása, hogy a fia Szilágyi

úrnál dolgozzon, szerződést is köthetnek, de azért az örökbefogadást még talán meg kellene gondolni.

Hát az adoptálás elmaradt. Hanem a fiú valóban letáborozott Szegeden. Egyelőre úgy tűnt, hogy végleg.

Szilágyi uramnak a százholdas birtok mellett a fogászat volt a tanult mestersége, felvette hát Lajost inasnak maga mellé. Amellett a gazdálkodás mesterségét is megtanította neki.

A fiatal székely legény mindent szívesen megtanult, valóban jó esze volt. Amikor pedig a mesterséget kitanulta, elküldte a gazda Bécsbe, hogy ott az egyetemen végezze el azt, amit ő nem tudott megadni. A háború közbeszólt, s a fiatalember az utolsó vizsgája után nem tudott Szegedre visszamenni. Akkor már katona volt.

Furcsa katonaság volt az nagyon. Hallgatag legény volt a fiatalember, nem szólt senkinek semmit, de amikor löni kellett, rendszeresen a levegőbe lőtt. Hiszen a vallása keményen tiltotta az emberölést. Pedig igen jó céllovó volt, sok mindent meg tudott csinálni egy puskával, azt az egy tilos dolgot kivéve.

Azért valóban sok érdekes dolgot meg tudott tenni, amit más nem. Például lelőtte a lesben álló ellenséges mesterlövész fejéről a csákót, vagy kilőtte a messzi faágra akasztott csupornak az alját. Meg még sok ilyesmi, ami senkinek nem ártott, de nekik annál többet használt, megijesztvén vele az ellenséget. Emellett szerencséje is volt, mert úgy a gáztámadás, mint a fagyhalál elkerülte.

Aztán, hogy a háborúnak vége lett, s jött az, ami – szerencsére nem tartott nagyon sokáig – talán még annál is rosszabb volt, úgy látszott, hogy az új család végleg Debrecenben ragad. Csak azt sajnálta Margitka, hogy a férjének semmi vagyona nincs. Mert azt bölcsen tudták, hogy a Barnabás család nyolc élő gyereke mellett nekik éppenséggel semmi nem jut. „No, de a mesterségből is szépen meg lehet élni!” Szorgoskodtak is rendesen. Időközben Ilona, a Margit húga is megtalálta a párját egy bankigazgató személyében. No, volt is ugratás attól kezdve elég. Lajos csak tűrte és dolgozott. Eltelt még egy pár év, és már az új hatalom alatt, természetesen nem a Tanácsköztársaságot értve ezalatt, csak elhatározták, hogy elmennek Szegedre, Szilágyi uramat meglátogatni. De csalódás érte őket. Szegeden akkora felfordulás volt a háború utáni időkben, hogy Szilágyiékrol senki semmit nem tudott. Eltűntek nyomtalanul.

„De hát egy százholdas birtokot csak nem nyelt el a föld!” „No, azt nem, mert annak nincs akkora étvágya, de a proletárdiktatúrának igenis van! Hát szétszötták a parasztok között!”

Ezt egy olyan idősebb ember mondta nekik, aki maga is elcsípett egy keveset abból a birtokból. „No, ahol nincs, ott ne keress! Különben is, nem az enyém volt, hanem a Szilágyiéké!”

Visszamentek hát Debrecenbe, s dolgoztak tovább. Ekkor már kezdett az élet egyenesbe fordulni. Egyszer csak jön egy teljesen ismeretlen ügyvéd, hogy örökölték valamit Szegeden.

„Hát mégis?”

No, az ügyvéd aztán beszélt. (Hiszen az a mestersége.) Hogy a munkáshatalom nem sokat kukoricázott a százholdas Szilágyi Jánossal, hanem nemes egyszerűséggel föbelőtték. Feleségestől. Gyerekük ugyan nem volt és Lajos hivatalosan sosem lett adoptálva, de létezett egy végrendelet, amely szerint ő öröklő – ki más is jöhetne szóba – a teljes vagyont.

– No, futhatunk utána! Hol van az már azóta?!

– De nem addig a’! Most már bíró van, meg törvény, tessék csak igénybe venni! Vagy talán annyira sem becsülnék szegény Szilágyi uram akaratát, aki végeredményben majdnem apja helyett apja lett, hogy mindenét hagyják Csáki szalmájának?

No, azt valóban nem kellene tenni! Így aztán hosszas procedúra után meg is menekült a száz holdból valami huszonöt. Meg a ház.

– Menjünk akkor Szegedre? Vagy adjuk el, s próbáljuk meg helyette itt venni valamit?

Az utóbbit választották. Szép kis házat sikerült vásárolniuk, rendelőnek is volt benne hely. Lajos folytathatta a mesterségét, már kezdett neve lenni. Csak hát a földet sajnálta. Akkortájt halt meg Makács Andor, s a két lány meg Béla megosztozott a hagyatékon.

Mindegyiknek a ház kellett igazából, hát szép is volt. Meg nagy. Margitéknak jutott tehát a föld. Még örültek is neki.

Akkor Béla azt mondta, hogy van ám neki egy háza, a felesége révén szerezte – ő is meg-nősült időközben –, csak hogy az nem itt van, hanem Erdélyben.

– Hol?

– Egy Hollóhegy nevű helyen. Az ugyan igaz, nem tartozik most Magyarországhoz, de ott is van élet, meg még fordulhat is a világ. Nem akartok cserélni? Még van egy üres telek is a közeli városban, Vigyázóvár a neve, arra is lehetne építkezni.

A házaspár összenézett.

– Kezdjük előlről?

Aztán rámondták:

– Kezdjük!

Ha tudták volna, hogy még egy néhányszor előlről fogják kezdeni...

De persze, nem tudták. És láss csudát, még örült is nekik az új hatalom. A román hatalom.

– Lám, azt mondják, hogy innen minden magyar csak menekül! – (Ez nagyjából igaz is volt. Béla sem azért adta nekik a részét, mintha ő maga ott akart volna élni!) – Hát most legalább nagyot fognak nézni! – mondta az előljáró.

Aztán folytatták mindazt, amit Debrecenben megkezdtek. Akadtak persze kalandok, de azok inkább vicceseknek voltak tekinthetők, mint igazán életveszélyesnek. A szerencse pedig hozzájuk szegődött., Szépen tollasodtak – ez Lajosnak persze dupla munkát jelentett, de ki gondolt ezzel, két gyermek is volt már, Béla és Éva. – Így általános volt az, hogy Lajos reggel három óra tájban begyűjtötte a jókora motorkerékpárt, ez is új szerzemény volt, kimotorozott Hollóhegyre, ott dolgozott a gazdaságban délig, akkor visszament Vigyázóvárra, pihent egy kicsit, rendelt délután hat óráig, amikor megint motorra ült, ismét kiment Hollóhegyre, estig ellátta a tennivalókat, s ismét vissza.

Ilyen iram mellett persze nem lehet sokáig bírni, meg is betegedett egy idő után, de akkor már megengedhették maguknak, hogy helyettest állítsanak, egy vincellért, ők maguk pedig hosszabb utazásra menjenek pihenni.

Ekkor már a harmincas éveket írták, annak is a közepét. Május volt és ők javában készülődtek az utazásra.

Aztán egy nap a piacon Margit csak érzi, hogy valaki mintha nagyon nyomulna a táskájához. Odanyúl... kezét fog meg. Előrehúzza. Hát cigánylány. De igen szép cigánylány. Lehet olyan tizenöt, tizenhat éves.

– Ejnye! Hát lopni akartál? Mi dolog ez? Szóljak a rendőrnek?

– Jaaaj, naccsága! Csak azt ne!

– Hát akkor mit?

- Nem tudom! Eresszen el, kérem!
- Hogyne! Hogy tovább lopjál.
- De nagyon megvernek, ha a rendőrnek szól!

„No, ez igaz.” gondolta Margit.

- Hogy hívnak?
- Hajni!
- Ó! hát te vagy az? Varga Hajni? De hát miért akartál lopni?

A hollóhegyi cigánynegyedben, a Kiskút Völgyében a cigányság legszegényebb, legelesettebb része élt. A vándorcigányok úri kaszt volt hozzájuk képest, a bádigosokról nem is szólva. Ám Vargának azért mégiscsak volt valami vagyona. Lova volt, szekere is, vállalt hosszabb fuvarokat a falvak közt is.

- Apád hol van?
- Nekem nincs apám. Árva vagyok – de közben a szemét csillagosan ragyogtatta Margitra.

Az asszony felsóhajtott:

- Sajnos, azt hiszem, mégiscsak beszélünk kell egy rendőrrel!

A leány el akart szaladni, de erősen fogták.

- Ne hisztizz! – sziszegte oda neki Margit. – A javadat akarom!

- A javamat? Rendőrrel?

- Igen. Rendőrrel. De az apád is megtenné. Ha volna. De nincs. Legalább ismerted a szüleidet?

- Nem. Az apámat sohase ismerte senki, az anyámon kívül. De ő meg meghalt, amikor féléves voltam.

- És Varga Gáspár örökbe fogadott?

- Áhhh! Csak úgy ott vagyok nála. Tetszik tudni, hogy van ez nálunk!

- Nem! Nem tetszem tudni. Hogy van?

- Hát csak úgy, hogy az árvát mindenki be kell fogadja! Igen ám, de akkor dolgozni kell neki a többiekkel. Meg a többiekért.

Margit elgondolkozott, hogy Hajni majdnem kiszabadult a fogásából. De még idejében észbe kapott, újra megfogta.

- Akkor tehát ma az volt a dolgod, hogy lopjál?

- Nem. Koldulni kellett volna! Azt jobban is szeretem. De nem is tudom, hogy mi van ma az emberekkel, senki sem adott semmit!

- Na jó! Ezt megbeszéltük. Hát akkor volna egy ajánlatom! De jól figyelj! Csinálunk egy szerződést, hogy elszegődsz hozzám kiscselédnek. Nem tehetek róla, de tetszel nekem. Csakhogy nem tudom ám, hogy hogyan is állok veled. Ahhoz nem elég, ha valakinek szép szeme van. Mert te biztos, hogy az első állomásnál faképnél hagyysz.

- Utazni kéne? Azt nagyon szeretném! Nem hagyom faképnél, naccsága! Igazán nem. Vigyen el! Kérem!

Margit megint csak ingatta a fejét.

– Nem hiszek én neked! Látod, ezért kéne az a rendőr! Hogy ő is jelen legyen, amikor a szerződést írjuk.

– De én nem tudok írni! Meg olvasni se.

– Nem baj! Tud a rendőr. Meg én is. Csak azt akarom, hogy ne csapjuk be egymást. Meg Varga Gáspár is ott kéne legyen.

Hát nagyjából így alakult. És így lett Hajniból kiscseléd Barnabáséknál, egy pillanatnyi ötlet alapján. És ez sokak életét megváltoztatta.

És hát, Hajni természetesen nem szökött meg. Ott tartották a szép ruhák, amiket Margittól kapott. Meg az ígéret, hogy ha jó lesz, még majd kap. Lajos ugyan a markéba röhögött, amikor a történetet meghallotta, de Margit – most először – vasvilla szemekkel nézett rá.

– Na jó! Nem bánom! De te vesződsz vele!

Ám Hajnival nem kellett vesződni. Igaz, eleinte nem sok fogalma volt a magántulajdon szentségéről, honnan is lehetett volna, de hamar megtanulta, mintha valahol, mélyen, a génjeibe lett volna beépítve. És egyebet is bámulatosan gyorsan megtanult. De a legcsodálatosabb a nyelvérzéke volt, meg a kézügyessége. És az, hogy nagyon gyorsan meg tudott figyelni valamit, s rögtön tudta alkalmazni is. Öröm volt hát tanítani. Még Lajos is megbarátkozott vele.

Idő pedig volt a tanításra, alkalom is, mert hosszú európai útra mentek.

Ennek az utazásnak aztán elterjedt a híre Hollóhegyen, ötletet adott, s évekkel később Galambhegyi grófné ezzel a módszerrel mentette ki a szatócs feleségét és kisgyermekét a legnagyobb veszedelemből. Mert ez volt a neve a hollóhegyi grófnak. Galambhegyi. Eleget is viccelődtek az emberek egy időben a hollóhegyi Galambhegyi gróf rovására. De ez a viccelődés is a szeretetüket mutatta.

Sem tér, sem idő nincs most a család útjának a leírására, érdektelen is, egyetlen mozzanat kivételével. Útba ejtették ugyanis Monte Carlót, és ha már útba ejtették, akkor szántak egy kis pénzt arra is, hogy játsszanak a híres-nevezetes kaszinóban. Persze elveszett pénz volt, tudták ezt jól mindahányan. Inkább csak a későbbi emlékezés kedvéért tették.

– Na, Hajni! Itt van egy ötvenes! Játshatsz te is! Ha nyersz, a tiéd lesz. Ha vesztesz, elfér a többi mellett. Válassz egy asztalt!

– Akármelyiket választhatom?

– Persze!

Hajni a rulettasztalt választotta.

– Na, akkor nem játszol?

– Bocsánat! Nem nézhetem előtte egy kicsit? Hogy hogy kell!

Hajni körülbelül öt percig figyelte a krupié mozgását, s aztán a golyó útját a játékasztalon. Minden érzéke figyelt. A fülével a surrogást és a játékosok bemondásait figyelte. Aztán egyszer csak tett. Ha jól emlékszem – mert elmondták az egészet... mások és később – színre. És nyert.

– Huhú! A szűz kéz – mosolyogtak a többi játékosok.

– Naccsága! Játsszak még? De előbb itt van az ötvenes, amit adott. Kölcsön. A többivel játszanék még!

– Játsszál csak, Hajnika! De ha vesztesz, kölcsön nem adok megint. Addig játszatsz, amíg van neked miből!

És Hajni megint nyert. Aztán megint és megint.

– Jó hosszú szerencséje van! – suttogtak a többiek.

Másfél óra után a krupié kijelentette, hogy felrobbant a bank. Utána gyors egymásutánban a következők történtek:

A kaszinó kijelentette, hogy Hajni kiskorú és nem törvényes a nyeresége. (A játékkaszinók már akkor se voltak tisztességesebbek, mint mostanában). Erre Margit azt mondta, hogy ő viszont nagykorú és a kislány az ő felügyelete mellett játszott.

A nyereséget tehát ki kellett fizetni. Már csak azért is, mert Margit rendőrrel meg újságokkal fenyegetőzött. És amilyen vészjóslóan komoly volt, el is lehetett róla hinni.

Aztán, amikor a játékszeremből kimentek, Hajni egyszeriből összeesett. Elájult. Amikor pedig magához tért, ezt mondta:

– Jaj! Ilyet soha többet nem játszom! Nagyon kellett figyelni! Szörnyen elfáradtam.

Láthatóan nem is volt tudatában annak, hogy aznap este ő a város egyik leggazdagabb embe-
re. Ezt majd másnap reggel mondták el neki. Aminthogy azt is, hogy most már vagyonos
lévén, jó lenne, ha egy kissé felelősséggel tekintene a világra, s abban saját magára. Ám
annak, hogy nem akar többet játszani, nagyon örültek.

Hajni még másnap is beteg volt az esti feszült figyelemtől. Majd lassan, fokozatosan magya-
rázgatták neki, hogy mit is lehet tenni azzal a rengeteg pénzzel. A család vagyona ugyan
összességében valamivel nagyobb volt, mint a Hajni nyeresége, de egyben annyi pénzt még
ők sem láttak addig.

Lajos betette a Hajni pénzét egy bankba, s együtt kifundálták, hogy mit szeretne leginkább a
kislány. Úgy döntött, hogy elit fodrász szalont nyit majd, s ő maga is kitanulja a szakmát.
Ehhez biztosan kell majd néhány év, a pénze meg addig a bankban kamatozik.

Csak azt nem értették, hogy hogyan csinálta ezt az egészet, s miért omlott össze, amikor
készen lett vele? Pedig egyszerű volt a nyitja. Varga Gáspár elmesélte neki, méghozzá már
egészen kisgyerekkorában, hogy az anyja cirkuszista volt, ő pedig ráérő idejében már régen
gyakorolta a megfigyelés fejlesztését és a kezűgyességet.

Azért annak a vagyonnak a sorsa nem lett éppen olyan rózsás, mint gondolták, de a fodrász
szalon megvalósult. Darabig tépelődtek, hogy hol is legyen az, de végül Hajnal Budapest
mellett döntött. Sajnos a pénznek egy része később elveszett, mert megint háborús idők jöttek.
De a Hajni sorsa akkor már egyenesben volt. A fodrász szalonhoz később kozmetika is társult,
s a leányka sorsa felfelé ívelt. Gazdag nő lett belőle. Nem ment férjhez soha, de később, tíz év
után megszületett Ibolya, a lánya. Az apa nevét Hajni nem teregette ki a nyilvánosság előtt.
Az anyja nevét sem mondták el, így lett belőle Varga Hajni.

A lánya nem tudta meg soha, hogy az igazi neve Puczi Hajnalka kellett volna legyen. Ezt
Varga Gáspár sem mondta el. Nem tudta? Nem akarta tudni? El akarta felejtetni? Ki lát bele az
emberekbe?

A kakas feltűnik

Szép nagy ház volt Budapesten. Az ötvenes évek elején még állt, a pesti oldalon, nem is valahol a messzi külvárosban. Igen szomorú, hogy ötvenhat novemberében a szovjet tankok úgy szétlőtték, hogy mindössze egy hét méter hosszú, három méter magas fal maradt meg belőle. A falat én magam is láttam egész fiatal koromban. Aztán lebontották. Valamit építettek a helyére. Már nem tudom, hogy mit. Nem sűrűn fordulok elő Pesten, meg aztán nem is kifejezetten érdekelt.

Amikor még teljes díszében pompázott, kakasos ház volt a neve. A legfőbb dísz egy jókora kakas volt, piros, zöld, kék és sárga tollakkal. A piros és a zöld természetes színei egy akármilyen kakasnak. A sárga már ritkább, kék kakast pedig még az öregapám sem látott. Az leginkább a kacsák színei közt fordul elő. De ott aztán gyakran.

A két utóbbi színt a ház tulajdonosa vitte vagy vitette rá a háziszárnyasra.

Amikor véget ért a háború, de békéről még egyelőre szó sem volt, újabb hadseregek támadtak rá a maradék Magyarországra. Mivel pedig a kivéreztetett ország nagyjából mindenféle védekezésre képtelen volt, miként az már e történetben előbb már leírtam, s a történészek szépen pontokba vették, tehát az említett hadseregek mind közelebb és közelebb nyomultak az ország amúgy is beteg szívéhez, Budapesthez. Így történhetett meg az, hogy Mărdărescu és Mosoiu tábornokok a főváros közvetlen közelében rendezték be a főhadiszállásukat. Amikor ugyan nem éppenséggel a városban.

Egyéb bajai is voltak az országnak bőven, ám most talán tekintsünk el azok felsorolásától, hiszen az a mi történetünket nem befolyásolja.

A járatlan, beavatatlan ember hajlamos arra gondolni, hogy amikor az ágyúk beszélgetnek egymással, akkor már nincs szükség hírszerző tisztekre. Pedig alighanem pont fordítva van. Mert Țaralungă ezredes igen nagy becsben volt abban az időben. Olyan nagy becsben, hogy házat vett Budapesten, a pesti oldalon. Ott irodája is volt neki, és minden jel arra mutatott, hogy az ott lakást véglegesnek tekinti. Még a feleségét is elhozatta, meg a fiait is. Csak a kicsi lánya maradt Bukarestben, egy gardedám (vagy miféle) oltalmára bízva. A házat pedig kicsinosította amennyire tőle telt, felhasználva ahhoz régi cirkuszi énjének jelképét, a briliáns-kakast. Ahogy azt ő akkor elképzelte.

Aztán egy bizonyos idő múltával mégiscsak változott a helyzet és vissza kellett vonulni. Először a Tisza mögé, de később még annál is keletebbre. Bár a két tábornok egyike – talán Mărdărescu volt az – megüzente az ország új vezetőjének, hogy: „és ha nem vonulunk vissza?”, de az új vezető azt felelte erre, hogy „akkor lövetni fogok!”

No, ezt azért már nem várta meg a hadsereg. Szépen visszavonultak egy bizonyos demarkációs vonal mögé.

Ha már a sereg visszavonult, akkor a kémfőnöknek is vele kellett mennie. Ment hát az ezredesünk is, otthagya a kakasos házat. Pedig nem akarta. A feleségét viszont magával vitte, pedig lehet, hogy őt meg szívesebben otthagya volna. Eszter asszony tehát úgyszintén visszaköltözött Bukarestbe. Hogy miért volt Eszter a neve? Hát azért, mert székegy volt az istenadta. Volt idő ugyanis, amikor bukaresti elit katonatisztek között divat volt székegy lányokat venni feleségül. Ezt is ki tudja, hogy miért? Eszter asszony tehát ment. De nem úgy a két fiú. Pedig még igencsak fiatalok voltak. Az idősebbik, Gavril, lehetett valami tizennyolc éves. A fiatalabbik, Mihai, még két évvel kisebb is.

– No, ha maradni akartok, én nem vagyok ellenetekre! – mondta válaszul az apjuk. – Még talán jó is, ha nem marad őrizetlenül a ház. És talán majd egyszer, valamikor, még én is visszatérhetek!

Aztán múlt az idő, s a fiúk lassan berendezkedtek Budapesten. A ház nagy volt, két utcára is nyílt a frontja. Az egyik oldal, a szebbik, a kakasos, maradt a Gavrilé, ott ő valamiféle kulturális központot szervezett és rendezett be a budapesti román nyelvű közösség számára. Több ilyen központ is létezett akkoriban Pesten, nem bántotta őket senki.

Mihai? Ő mindig csendesebb természetű volt a bátyánál, már otthon, Bukarestben is. Nem tolta magát előtérbe, s nem is az apja állt hozzá a legközelebb, hanem az édesanyja. Egyébként is szemlélődő típus volt, nem sok agresszivitás szorult belé. Pedig nem árt abból egy kevés a férfiembernél.

Hát, mivel szemlélődő fajta volt, feltette magában, hogy ő biz’ megismeri a magyar kultúrát, amennyire csak lehet, végül is egy jó románnak az is csak hasznára van, ha az édesanyja kulturális hovatartozását minél teljesebben ismeri.

Aztán csak eltelt tíz év és a két fiú különbözősége igen érdekes eredményeket produkált. Mihaiból ez idő alatt Mihály lett. Sőt a nevéből is kimaradt egy betű. A többi viszont elvesztette az addigi esetleg használt vesszőket. Így lett belőle Tarlunga Mihály. És ezt nem kívülről kényszerítették rá, ő maga kérvényezte. Az édesanyjára való tekintettel kérte így. Ennek az volt az előzménye, hogy harmincötben meghalt az ezredes. Aki akkor már tábornok volt. Csúnya története volt annak. Úgy kezdődött, hogy összeveszett Eszter asszonnyal. Haza is küldte Székelyországba, ahol annak szegénynek már senki ismerőse nem volt. Azonkívül még a válópert is megindította ellene. Eszter aztán jobb híján a kisebbik fiának panaszkodott – levélben.

Mihály nem mutatta meg a levelet a bátyának, akkor már elég messze távolodtak el egymástól. Aztán a tábornok megbetegedett, és Eszter visszament, hogy ápolja, vagy legalábbis mellette legyen. A betegség gyógyíthatatlannak bizonyult, s a férfi meghalt. Ekkor kérte a fiatalember hivatalosan a névváltoztatást. Attól kezdve magyarnak is vallotta magát. Munkát is keresett, megélt a saját lábán.

Hát Gavrillal meg mi történt? Az apjuk halálával a vagyon megoszlott az asszony – nem sikerült tőle elválni – és a két fiú között. Ám Mihály nem kért semmit a ház ráeső részén kívül. Gavrilra tehát sokkal nagyobb vagyónrész maradt, mint amennyit a lelke elbírt volna. Elkezdett kártyázni, majd nem elégedve meg a kártyaveszteség mértékével, még Monte Carlóba is ellátogatott. Aztán, amikor már mindent elvesztett, még annak egy részét is, ami nem is volt az övé, szépen kiment a kaszinó elé, ott leült egy padra, s teljes lelki nyugalommal főbelötte magát. Az ilyen halál nem volt szokatlan akkoriban azon a helyen, ám Barnabásék, s így Hajni is, látták, amint a koporsóját elviszik.

Ez a szomorú jelenet örökre bevésődött a Hajni tudatába, s nagyon megerősítette az elhatározásában, hogy soha többet nem fog szerencsejátékot játszani. És még egy olyan dolog is történt, ami úgy az életét, mint a mi történetünk menetét egy bizonyos irányba állította. Akkor látta ugyanis életében először Tarlunga Mihályt, aki a bátya koporsóját kísérte. Nagyon fiatal volt, nagyon fehér és nagyon szomorú. Hajni szeretett volna odamenni hozzá és megölelni. De persze nem tette, mert a Makács Margit nevelése kezdett beérni. Aztán még évekig nem látták egymást. De emlékeztek egymásra.

Barnabásék az útjuk végén elindultak haza, Vigyázóvárra, ahol időközben már készen volt a házuk. Hajni Pesten maradt, miután felmondta az állását, amit Margit természetesen megértett, és elkezdte megszervezni a jövőendő életét, vagyis fodrász szalont létrehozni, s hogy maga is fodrászatot tanuljon.

Az ezerkilencszáznegyvenhatos évben már rég teljes kapacitással működött a Varga Hajnal-féle fodrász szalon és kozmetika. Hajnal magas, sudár, szép, de hideg nővé érett. Gazdag is volt, a férfiak futottak utána. De hiába. Rájuk sem nézett. A háta mögött még azt is mondták rá, hogy esetleg a saját neme iránt érez vonzalmat, de ebből egy szó se volt igaz. Csak hát, amikor már éppen azon a ponton volt, hogy na, most megadja magát egy udvarlónak, akkor mindjárt előjött a tudatában az az évekkal előbb látott kép, egy fehér koporsóval, meg a koporsót kísérő falfehér fiatalemberrel. És azonnal otthagytott udvarlót, kívánságot, s visszavonult elegáns, ám szűzies lakosztályába.

– Bolond ez a nő! – mondták rá a kárvallott férfiak.

Hát csak folyt tovább az élet a maga rendjén, míg egyszer – március volt, hideg és szeles – egy idős hölgy jött be a fodrász szalonba, valamiféle haj- és egyéb igazítás céljából. Messziről látszott, hogy igen előkelő nő lehet, bár már egy kissé kezdett bizonytalan lenni a mozdulataiban. Mint azok a hölgyek, akik az életük folyamán megszokták, hogy mindig van mellettük aki segítsen, de aztán öreg korukra hogy, hogy nem, anélkül maradtak.

Teljesen segítség híján azért mégsem maradt ez a hölgy, mert egy fiatalember kísérte, aki minden bizonnyal a fia kellett legyen. Akkor már megint háború utáni nyomor volt Budapesten. Aztán a fiú, férfi volt már, ereje teljében, fiatalsága legszebb díszében, felnézett és meglátták egymást Hajnallal.

Mint amikor két embert egyszerre villanyáram üt meg, úgy maradtak mozdulatlanul egy fél percig. Hajni a monte carlói fehér fiatalembert látta, Mihály – mert természetesen ő volt – azt a lányt, akinek sugaras szemében annyi együttérzés csillogott.

Ugyanazok voltak, mint tíz évvel azelőtt, csak most még sokkal szebbnek tűntek egymás szemében. Az anya is észrevette a fiatalok egymásbafelejtkezését, mert az anyák mindent észrevesznek. Lopva szemügyre vette tehát Hajnit és megértően bólintott.

Aztán természetesen a munka következett, ezt maga a főnöknő végezte személyesen, a világért se engedte volna át senkinek. Majd, amikor megelégedésre készen voltak, Hajnal megkérte őket, hogy várnának két percet, mert szeretné elkísérni őket egy darabon. Át is öltözött gyorsan és mentek is. Az úton pedig gyorsan, kapkodva elmesélték, hogy igen, ráismertek a másokra, hogy azóta gondolnak egymásra, de kár, hogy csak most találkoznak! És így tovább. Mire hazaértek az Eszter asszony lakásához a kakasos házban, már sokat tudtak egymásról és még többet kívántak tudni. Meg is egyeztek, hogy találkoznak, mikor és hol.

Ami következett, az Mihálynak és Hajninak az élet legboldogabb szakasza volt. Bár senkit nem avattak be, mégis mindenki látta rajtuk, hogy valami megváltozott. Bennük? Rajtuk? Közöttük? Vagy mindezek együtt.

Tartott pedig ez nem egészen egy félévig. Mert akkor szomorú idők vetítették előre sötét árnyékukat Magyarországra, s Hajninak intenzíven gondolnia kellett a jövőjére is. Akkor már lépten-nyomon beszéltek, hogy kommunista uralom lesz (megint?) és mindenkitől el fogják venni azt a vagyont, amije van. Hajni tehát pénzzé tette azt, amit lehetett a fodrász szalonból, s felkészült arra, hogy odébb megy egy házzal. Erdélybe, közelebből Vigyázóvárra.

A döntésében nagyrészt befolyásolta az a tény, hogy Barnabásék is ott laktak. Vagy ott IS laktak. Mert Lajos még mindig ingázott Vigyázóvár és Hollóhegy között. Hajninak valamelyes biztonságra volt szüksége, hát hova meneküljön az élet kietlensége előtt éppen akkor, amikor anélkül is nehéz helyzetben van, ha nem a Makács Margit nevű kotló szárnyai alá?

De Mihályt semmiképpen nem lehetett rávenni, hogy Erdélybe menjen.

– Romániába nem! – jelentette ki, még hozzá úgy, hogy a vak is láthatta, azon aztán nem változtat. Pedig úgy szerette Hajnit, mint egy angyalt. De NEM!

Eszter nem nyilatkozott. Többet tudott mindkettőjükénél, és éppen ezért jobbnak látta, ha nem szól. És eljött az ősz és eljött a válás perce. Aztán, az utolsó pillanatban, Hajni már a vonat lépcsőjén állt, Mihály átnyújtott neki egy egész kis kartondobozt, hogy vigye magával, hátha szerencsét hoz. Olyanféle doboz volt, mint amilyenekben a gyűrűk szoktak lenni. Hajni Eszterre nézett. Az idős nő bátorítóan bólintott, mintha azt mondta volna: „Tedd el! Jól jöhet még!” Azért tehát eltette. Csak akkor nyitotta ki, amikor a vonat már mozgásban volt. Hát valóban gyűrű volt a dobozban, de nem afféle egyszerű aranykarika, amit jegygyűrűnek szoktak használni, hanem egy dísz is volt, egy pirinyó kis kakas aranyból, de kidíszítve apró gyémántokkal. Akkora volt az egész kakas, mint egy női mutatóujj körme. Nagyon szép volt. Annyira szép, hogy Hajni elsírta magát.

A legenda

Harmadéves volt Nemvaló István, amikor Ibolyát meglátta. Nem! Ez így nem igaz. Már korábban is meglátta és már korábban is tetszett neki. De akkoriban éppen Violetával volt elfoglalva. Aztán Violeta széteszlott valahol a ködös levegőégben, legalábbis Pistánk szerint, s ő egyedül maradt. Az egyedül maradt férfi pedig jobban meglátja a nőket. Különösen, ha szépek. Márpedig Varga Ibolya szép volt. Sőt! Nagyon szép. Egyébként orvostanhallgató volt, éppen végzés előtt, s István igazából nem is mert közeledni hozzá, ismerve a törvényt – nem tudom, hogy ma is így van-e, de akkor így volt – hogy alsóbbéves diák ne udvaroljon felsőbb évfolyamra járó lánynak. Ez a törvény erős volt, alig volt egynéhány kivétel alóla. Ám azért volt, magam is láttam.

De István nem mert közeledni Ibolyához, pedig akkor már országos híré költő volt. Igaz, hogy csak első kötetes, de annak az egynek meglehetősen nagy volt a visszhangja. De ám Ibolyáról ráadásul az a hír is járta egyetemi berkekben, hogy menyasszony. „Hát akkor ne zavarjuk!” és gondolatban hozzátette, hogy azért ne, mert ilyenformán úgysem terem számunkra babér.

Barátunk tehát békén hagyta a menyasszonyt. Csak messziről fájt a szíve utána. Igaz, annyira azért nem fájt, hogy ne csapongjon hölgyek körül, mint éjjeli lepke a fény körül. Meg is égette magát néhányszor, de máskor meg a hölgy égett meg, akihez éppen közeledett. Ez már csak így van, amióta egyetem van, s benne diák.

Elmúlt tehát még két év, és Pista lassan arra kezdett készülődni, hogy az iskola végeztével munkahelyet kell válasszon. Akkoriban még az állam adta a munkahelyeket, a végzéskor elért jegyek arányában. Talán nem is volt olyan rossz rendszer. Munkanélküliség például nem létezett. Mindenkitől elvárták, hogy dolgozzon, még hozzá ott, ahova az országos központ kihelyezte. Ez rendszerint falusi tanári állás volt, az ő végzettségével. Jó helyezésre számított, mert általában szeretett tanulni. Érdekelte az anyag, s magába is szedte. Az utolsó félévet már leginkább csak sétálással töltötte. Néha egyedül, néha társaságban. Egy ilyen, ez esetben magányos, séta alkalmával találkozott össze a nyelvtörténet professzorral, Kovács Elemérrel. Rég elmúltak már azok a kezdeti idők, amikor az „öreg” vicceitől még félni illett. Most már, ha nem is baráti, de elég fesztelen volt a viszony köztük.

– Na Pista! Gondoltad volna ezt öt évvel ezelőtt?

– Gondolni éppen gondoltam, de hogy ilyen lesz, azt nem éppen.

– Emlékszel még, hogy intettelek, úgy ne járjál velem, mint József Attila Horger Antallal?

– Professzor úr, úgy látszik, nem nagyon szerette akkoriban a versírást.

– Nem, Pista fiam, ez így nem igaz. Csak féltettelek egy kicsit, mert láttam, hogy jó fejed van, nehogy ne maradjon már energiád a versíráson kívül másra. Most már belátom, hogy tévedtem. Mindkettőt bírtad egyszerre.

– Ha már így beszélgetünk, professzor úr, lenne egy kérdésem. De ne tessék rossz néven venni! És tiszteletlenségnek se!

– Na, ennyi bevezető után már mondhatod.

– Nos hát, három évvel ezelőtt úgy láttam, hogy közelről ismeri Dragos Violetát. Honnan ez az ismeretség, és mi van most Violetával?

– Ez két kérdés. De válaszolok rá. Violeta egy régi ismerősömnek az unokahúga, de mostanában nem láttam. Mármint Violetát, nem pedig az ismerősömet. Annyit tudok róla, hogy férjhez ment, s a fővárosban élnek. A neve egyébként valami ibolyaféléet jelent, úgy látszik, neked valami különös vonzalmad lehet az ibolyák felé.

– Miért?

– Csak, mert egy Varga Ibolya nevű nemrég végzett orvosnő keresett téged. Méghozzá engem talált meg, hogy felőled kérdezősködjön.

– Ebben ártatlan vagyok, mert elég régen nem láttam.

– Na, ha nem, akkor most láthatod, mert holnap reggel vár téged a menzán. Háromnegyed kilenckor. Valami továbbképzésen van itt, s megkeresett.

– Professzor úr, úgy látszik, mindenkit ismer.

– Igen. Nagyjából. Elég öreg vagyok hozzá.

Ennyi volt, és másnap találkoztak. Ibolya elmondta, hogy házas volt, de éppen válik, és itt most nagyon egyedül érzi magát.

Akkor még találkozhatnak, mondta István. Sőt akkor rögtön el is kísérte. Szó szót követett, s István akkor meglátta az Ibolya kezén a gyűrűt. Különös gyűrű volt, szimpla aranykarika, de egy szép, körömnymi kiskakas díszítette. A kakas ki volt rakva apró gyémántokkal. „Kinél is látott még ilyen gyűrűt? Persze! Violetán. Épp tegnap beszéltek róla.”

– Ez a jegygyűrűd?

– Nem! Azt már rég nem viselem. Ezt az anyámtól kaptam. Ő meg az apámtól.

– De érdekes!

– Igen. És ritka. Összesen három van belőle, én úgy tudom. Egy az apámé volt, egy az apám bátyáé, de az meghalt és a gyűrűt vele temették el, egy pedig az apám kishúgáé. Ő alighanem továbbadta a saját lányának vagy fiának.

István nem mondta meg, hogy látott már ilyen gyűrűt, méghozzá egy Dragos Violeta nevű lány ujján. Minek komplikálja a dolgot? Ha volt, hát volt.

Aztán a bíróság kimondta Ibolya válását, s utána nagyon gyorsan összeházasodtak. A sietségnek a szerelmen kívül az is oka volt, hogy ifjabb Nemvaló András már úton volt e világ felé.

A házasságuk nem volt sem különösen jónak, sem különösen rossznak mondható. István édesanyja eleinte sokat kárpált, amiért a fia cigánylányt vett feleségül – merthogy szerinte Ibolya cigánylány volt, de ez csak nagyon kis részben volt igaz –, ám aztán elég hamar megbékült. Azonban a rossz természetén nem tudott erőszakot tenni, mindig volt valami kritizáltnivalója. Ibolya tűrte, ameddig tűrhette, de végül mégiscsak különváltak az útjaik. A legjobban András szenvedett úgy a válás tényétől, mint előtte az örökös vitáktól. Meg is haragudott az apjára, s a válás után évekig feléje se ment.

Eközben Ibolya úgy érezte, hogy valami küldetése van (az orvosi hivatáson kívül is) és arra a küldetésre, amit Istvánnak soha nem mondott el, hogy szorosan véve miben is áll, az egész hátralevő életét feltette. Amely hátralevő élet különben nem is volt olyan nagyon hosszú. Valami tizenöt évvel a válás után a túlhajtott munka és a pihenés krónikus hiánya miatt valami szívbetegsége lett, olyan fajta, ami azzal járt, hogy előre meg tudta mondani, mikor lesz vége az életének.

Amikor úgy érezte, hogy a vég közel van, meghívta Istvánt egy utolsó komoly beszélgetésre. Elmondta, a küldetése abban állt, hogy megpróbálja a cigányságot kiemelni abból az alantas helyzetből, amiben éppen van. Ez azonban csak nagyon kis részben sikerült neki.

Végül kérte Istvánt, hogy ne haragudjon rá (erről szó sincs, biztosította a volt férj és megcsókolta), a kakasos gyűrűt pedig ha tudja, adja át Andrásnak.

– Nagyon értékes gyűrű, és már csak kettő van belőle, egy nálam, egy pedig Violeta unoka-testvéremnél. A harmadik Gavril nagybátyámmal el lett temetve.

István eleget tett a kérésnek. András megkapta a gyűrűt. Így most már mindkét példányról tudták, hogy hol található.

Igen ám! De!

Bizonyos idő után valami szóbeszéd kelt lábra, hogy a harmadik gyűrűt látták, hol egy, hol meg más helyen.

– Másolat lesz az! – mondták azok, akik jólétesültnak akartak látszani. De aztán akadt, aki közelebbről is megnézte, hogy biz’ az nem másolat. Pont olyan szép és művészi, mint az ismert kettő.

Akkor halottgyalázásról kezdtek beszélni egyesek. Hogy hát kirabolták volna a Gavril sírját, s valaki onnan vette volna ki. De kicsoda? Mert bár az a gyűrű egyedi példány, azért mégsem képvisel olyan értéket, amiért érdemes lenne a sírrablás bűnét valakinek magára venni. Rendőrségi ügy lett a dologból. Lassan megindult a törvény kereke is forogni, s rengeteg huzavona után elhatározták a kihantolást, a még élő rokonok jelenlétében. „Mert az mégsem járja, hogy az emberek ezt meg azt sutognak, egyre vadabb dolgokat, már egész kincsesbányát képzelnek egyesek, szóval: lássunk világosan!”

Gavril annak idején hűtött fémkoporsóban hozták haza Bukarestbe. Ott is helyezték végső – végső? – nyughelyre. El kellett hát utaznia Andrásnak is, meg a Violeta férjének is, mert akkor Vio már nem élt, a férj pedig Jászvásárra költözött, Bukarestbe, a törvényes aktust megsemlélni.

Ott volt tehát mindkettő a Belu temetőben, a gyűrűvel az ujján. És kinyitották a koporsót. Ott volt a csontváz, és a megfelelő helyen ott volt a harmadik gyűrű is.

– Na ugye, mondtam!? – szólt diadalmasan a kirendelt rendőr. – Nincs itt ok semmiféle suttogásra!

De még jóformán haza se értek, amikor jött egy ember Szatmárról, hogy egy cigány tanárnő ujján ott virított a gyűrű. Ő látta a saját szemével!

„De az már valóban másolat kell legyen!” mondta mindenki, aki nem hökkent meg.

És egy legenda⁷ kezdett életre kelni a cigányság körében. Amely szerint valahányszor valaki elkövetni készül olyan cselekedetet, amelynek a cigányságra valamiféle, jó vagy rossz, de jelentős hatása van vagy lesz, minden alkalommal előkerül az a gyűrű. Mindegy, ott lehet minden törvényes tulajdonosnál a maga példánya, mégis előkerül egy számfölötti példány. És mindig ott lesz, ahonnan a hatás, tett vagy behatás várható.

⁷ Ez, a pontos meghatározás szerint, nem legenda, hanem mítosz. A legenda igazából olvasmány, a szentek csodálatos életéről, amelyet általában középkori kolostorokban a szerzetesek vagy apácák olvastak fel, lelki épülésükre. De a köznyelv az ilyesmit is legendának nevezi és az ilyen írások a köznépeknek szólnak. És tagadhatatlan, az ilyen történetekben is jókora adag oktan csodavárás van. Hát akkor legyen legenda!

A hatás megdühödött.

„Adok én nektek szatmári cigány tanárnőt meg gyűrűt! Hol van az a tanár?”

Abban az időben Szatmáron Varga Mari volt az egyetlen cigány tanár. Szegény, akkor már nagyon beteg volt, valami asztma-féle támadta meg a sok dohányzástól. Ezt a Varga Marit én magam (Kiscsabi) is ismertem diákkoromban, még jártam is utána egy darabig, de nem sok sikerrel. Hát megpróbáltam emlékezni arra a régi időre, hogy volt rajta gyűrű, vagy nem? De nem tudtam eldönteni. Akár lehetett is, mert mindig adott magára a Mari, csak hogy éppenséggel AZ a gyűrű volt-e, vagy nem, azt nem tudom. Végül is a Varga név gyakori a cigányok között, és minden második cigánylány – Mária.

A legenda pedig dagadt, mindinkább kezdett méreteket ölteni.

„Hogy van, él, már fel is nőtt az az ember, akinek az a gyűrű az ujján lesz, és felemeli majd a cigányságot a mostani alávetett állapotából, s elfoglalja megfelelő helyét a többi népek között!”

Egyelőre azonban szegény Varga Mari is meghalt, a tüdőbetegség a sírba vitte. Pedig de kár! Milyen szép volt leánykorában!

Interludium – valahol, ismeretlen helyen

Jól meggondolták azt a régi görögök, hogy milyenek kell legyenek az ő isteneik. Hej, ha most is bennük hinnénk, de egyszerű, mennyivel jobb lenne az életünk! De hát... nem lehet! Ma már sok mindent tudunk, amit ők nem tudtak, főképpen jelentéktelen részleteket, de elveszett olyasmi, amit viszont ők tudtak, mi meg sehogy sem tudjuk elképzelni: az időtlenség.

Ők tudták azt, hogy ami az istenekkel történik, az mindig történik. Az istenek kívül vannak téren és időn.

Aztán sejtettek valamit a középkori krónikaírók is. Mert minden krónika respektálja a történetet, de semmibe veszi az időrendet. Minek is ne tenné? A szentek életéből, de jószerével a népekéből is, nem az a legfontosabb, hogy az hétszázhuszonötben történt, vagy nyolcszázhuszonötben, esetleg éppen egy évszázaddal később vagy hamarabb. Az a fontos, hogy történt.

Mindezt csak mi vagyunk képtelenek megérteni, mai emberek, az idő rabjai. Meg még ezenkívül sok másnak is.

– Azért hívtalak titeket megint, mert valahol, valamit elmulasztottunk. Megfeledkeztünk a katalizátorról. Tudjátok, ami a folyamatot egyáltalán lehetővé teszi. De rendszerint zökkenőmentesebb is lesz tőle. Hát akkor szükségünk van még egy megfigyelőre. Egy olyan embert kell megfigyelnünk, aki a folyamatban benne van, de vagy tud róla, vagy sem, nem irányít tudatosan, de minden mozzanat rajta vagy a családján keresztül történik.

– Jó ember, vagy gonosz?

– Egyik sem. És mind a kettő. A helyzettől függően. De nem is számít. Nincs szükségük a tudatára. No hát, ezt a családot, mert az egész családról szó van, én fogom megfigyelni. Nehéz dolog, tehát illő, hogy a kapitány kötelessége legyen!

– És ha baja lesz, asszonyom? Hogy megyünk vissza... vagy ahova még lehet?

– Sehova se lehet! Itt kell maradnunk! És itt kell magunknak, s velünk együtt a földi embereknek is, olyan helyzetet teremtenünk, amelyben mindkét csoport túlélhet!

A többi beszélő elhallgatott. Emésztették a hallottakat.

„Hát szóval így van. Sehova. Most minden világos. Akkor valóban igyekezni kell!”

– No, azért a kép nem éppen olyan fekete – folytatta a kapitány, megérezve a többiek elszontyolódását –, tulajdonképpen a földi emberek bizonyos értelemben elég közel vannak, ha nem is a mi szintünkhöz, de legalább egy olyan szinthez, ahonnan, kis segítséggel, elérhető lesz a rendes kommunikálás velünk, illetve nekünk velük. És akkor már minden jobban és gyorsabban fog menni. Fogunk mi még az emberrel közösen cselekedni!

– És most? Ki is az, akit meg akarsz figyelni?

– Egy különös ember. A neve közöttük: Constantin Țaralungă. Egy olyan népből való, akik románnak nevezik magukat. Érdekes dolog, mert van is közük, meg nincs is azokhoz a régi rómaiakhoz, akik szintén valami hasonló nevet használtak. Vagy használnak, ahogy vesszük. Nézőpont kérdése. Na tehát! Most egy kicsit szétszpriccelünk az időben. Mindenki ott kezd és akkor, ahol és amikor azt a cél érdekében a legmegfelelőbbnek ítéli.

– És mi van azokkal, akiket még megneveztél? Boros Tünde, Nemvaló István, meg még egy-néhányan.

– Ők egyrészt túlságosan erős egyéniségek. Nagyon sok energiát venne igénybe a befolyásolásuk. Amellett már eléggé közel vannak a mi szintünkhöz, ezért, amikor elérkezik az ideje helyi idő szerint, akkor sokkal könnyebben lehet majd kapcsolatba lépni velük, mint másokkal. Ha egyáltalán megérik azt az időt. Ez a Tünde különben is nyugtalanító fehérnép! Mindig valami szokatlant cselekszik. Valami idegesítő.

– Vagy csak te vagy féltékeny rá! Egészen női módon – vetette közbe a társaság egyik férfitagja. Ez egyébként, hogy férfi vagy nő, csak bizonyos apró, főként biztonsági jelekből volt észrevehető.

István már egy ideje érezte, hogy valaki van a háta mögött. Most, hogy pontot tett a mondat végére és megállhatott egy kicsit, hátra is nézett. Julcsi volt ott, a felesége.

– Mit írsz, kedves? – kérdezte, ha már felfedezték.

– Valami sci-fit búvölök. Vagy lesz belőle valami, vagy sem.

– Sci-fit? Vigyázz vele! Emlékszel, hogy legutóbb is milyen beteg lettél, amikor ilyesmit írtál? Az a baj veled, szívem, hogy túlságosan beleéled magad abba, amit írsz. Pedig tudod, hogy nagyon érzékeny vagy.

Pista elmosolyodott.

– De hát fiatal korunkban éppen az volt a kifogás ellenem, hogy nem érzem át az írást. Most meg a fordítottja? Az ember nem tudja, mit tegyen! – de csak vigyorogva zsörtölődött. Úgy megszokták már egymást Julcsival, hogy talán már nem is tudták volna, hova legyenek a másik nélkül.

– Tudod! Mindenben mértéket kell tartani! Még a mértéktartásban is! – úgy hangzott ez, mint valami idézet. Aminthogy az is volt.

Pista feltartotta a kezét.

– Megadom magam! Eljött a kávé ideje?

– El, drágám! Gyere ki a konyhába. És mindjárt itt lesz Kiscsabi is.

A délutáni kávézás szertartás volt. Reggel vagy egyikük, vagy másikuk mindig sietett. De a kora délután általában az övük volt. Sokszor megesett, hogy még valaki bejött, segíteni nekik abban, hogy jobban érezzék magukat. Mintha ahhoz éppen kellett volna nekik segítség.

Nagyon kedves emberek voltak, szerettem őket. A meghittségük akárhányszor még rám is átragadt.

– És mi van azzal a másik írással? A Hajnal folytatásával? Félbehagytad?

– Nem, dehogy! Ez is hozzá fog tartozni!

A briliánskakas titka

Minden csoda három napig tart. A briliánskakas körül felturbózott legenda is elült egy idő után. Mit is tehetne a szegény ember, ha világosan látja, hogy a csoda, amiben hitt, bizony csak nem jön el. Nem biztos, hogy soha nem jön el, de az biztos, hogy jelenleg nincsenek ilyen tervei.

Azért én csak nem voltam nyugodt. Igaz, hogy én valamilyen formában érdekelt is voltam. Az egész kakas-hisztéria számomra főképpen arra volt jó, hogy többet gondoltam Varga Marira. Akihez diákkoromban nagyon szerettem volna közel kerülni, de nem sikerült. Egy idő után aztán el is ment a kedvem a szélmalomharctól és nem erőltettem tovább a dolgot. Utóbb sokat gondolkoztam azon, hogy vajon helyesen cselekedtem-e. Addig-addig töprengtem, hogy végül Klári is meglátta rajtam, és ami még soha nem történt, féltékenykedni kezdett. Én pedig nem szóltam, mert mit is szólhattam volna. Végül is valóban nő volt a dologban, csak hogy azt a nőt én már több mint húsz éve nem láttam. Azt se tudom, hogy most hogy néz ki.

A levelet Klári hozta be. Már messziről libegtette két ujja között és még vigyorgott is hozzá.

– Csak azt mondd meg nekem, hogy ne haljak meg bután, ki az, aki még ilyen levelet ír? És ráadásul postán küldi el? Hát hol él ez a nő? A középkorban?

Nézem a feladót: Varga Mária. Szatmárról. Csak azután láttam meg, hogy különleges értékkel bíró levél. „Mi a csuda?” Hát mit küld nekem Varga Mari ilyen értékes dolgot? Nyitom... kiesik belőle a gyűrű. A harmadik. Vagy hányadik. Már meg se lepődtem. A sok hisztéria és hírverés után előbb-utóbb törvényszerűen meg kellett jelenjen. Aztán a levél ha nem is mindent, sokat megmagyarázott. Így szólt:

Kedves Kiscsabi!

Amint bizonyára látod is, elküldtem neked a gyűrűt. Olyan sokat beszélnek róla mostanában, hogy már el kellett határozzam, mit is kezdjek vele. Nekem már biztos nem lesz rá szükségem az életben. Ami igen rövid lesz.

Na! Ezen túlestem. Ez volt a legnehezebb. Ezt leírni. De lám, leírtam és még élek. Úgy látszik, a babona nem érvényes. De valóban beteg vagyok, most is a kórházban a helyem. És ez most már így lesz a későbbiekben is. Mit is kezdenék ilyesmivel itt? Csak még azt nem tudtam eldönteni eddig, hogy kinek is adjam. Szégyen, de te eddig nem jutottál eszembe. Pedig hogy szerettelek akkor, régen... Veled persze nem közöltem, de ez normális. Tudtam, hogy te csak szórakozni akartál velem, mit is akartál volna egy cigánylánnyal? Ráadásul a Dehennából. Elég mélyről indultam, ugye? Ne ijedj meg, nem akarom most sem a nyakadba varnni magam, és tudom azt is, hogy neked feleséged van, sőt ikerfiaid. Látod? Azért, hogy távol vagyok, még érdeklődtem felőled. Vajon te is? Legalább alkalmanként. Amikor Szatmár neve került szóba. Majd megtudom nonsokára! Mert azt mondják, hogy akik odafenn vannak, azok már mindent tudnak. Na, de ne sajnáltassam magamat! Csak azt nem szeretném, ha meglátogatnál! Ne lássál így, ha már Úgy láttál.

Na tehát, a gyűrű. Természetesen, az apámtól kaptam, ő meg az ő apjától. Varga Gáspár volt a nagyapám. Ő volt az, aki a Panka lányát örökbe fogadta, s akitől aztán Barnabásné elszerződtette. Jót cselekedett vele, mert náluk sok volt a gyerek, nem valami jó dolga lett volna Hajninak. Panka elég gyorsan meghalt, miután hozzánk került, ezért nem tudták sokáig még a Hajni vezetéknévét sem. Most már tudjuk, mert kiderült, hogy a hegedűművésznek a rokona. De akkor már ő Varga Hajnal volt hivatalosan is. A gyűrű

a Panka rongyai között volt, de azok úgy összevissza voltak dobálva, hogy meg se találták, míg Hajni el nem ment. Ezt most vagy elhiszed, vagy nem. Ha arra gondolsz, hogy esetleg a nagyapám ellopta, tudd meg, hogy én is gondoltam már rá. De nem volt semmi értelme. Gazdag ember volt az öreg, legalábbis a többiekhez képest. Igazából azt se tudtam sokáig, hogy az a gyűrű mit jelent. Hogy Panka azt Taralunga igazgatótól kapta, aki mindegyik gyermeke számára készíttetett egyet, teljesen egyformákat. Ezért van belőle négy, nem pedig három. Nagy kujon volt az a Taralunga. Brillánskakasnak nevezték a háta mögött, tudtad? Ő meg büszke volt arra a nevére, s a kakas volt a jelképe is. Mindenben. Csak aztán az élet folyamán egymás után eltűntek a kakasok. A pesti házát szétlőtték, egyik fia meghalt, két kakas maradt, az egyik most a Nemvaló fiáé, a másik a Vio férjénél van, szerintem érdemtelenül. Az enyémet neked küldöm. Nem szeretném, hogy velem temessék el, mert úgyis kilopnák. Mostanában ez a szokás. Téged szerettelek, te kapod meg. Aztán azt csinálsz vele, amit akarsz. Adhatod a feleségnek, de akár valamelyik leendő menyednek is. Annak, amelyik neked szimpatikusabb. De meg is tarthatod, hogy emlékezzél rám. Akkor én is nyugodtabb leszek.

Szia! Ne keress meg! De komolyan!

Mari.

A levelet odaadtam Klárinak, hogy olvassa el ő is! Klári minden volt barátnőmről tud, s természetesen Varga Marinak előkelő helye volt közöttük. Most legalább látja, hogy ok nélkül volt féltékeny.

Hát elolvasta. Amikor felnézett, könnyes volt a szeme. És csóválta a fejét.

– Ejnye!

Ennyit tudott mondani.

Akkor már a rendőrtől két napja tudtuk, hogy Varga Mari meghalt. Elég borzongató egy ilyen üzenet... a túlsó partról.

.....

Utószó

A brilliánskakasról először a nagyanyám elbeszéléséből hallottam. Szeretett mesélni az idős hölgy, tudott is, még hozzá nagyon érdekesen. Persze szokása volt, hogy minden kicsi valóhoz egy jó adag furcsaságot hozzáköltött. De vajon nem ezt teszik mind az írók, a legkisebbtől a legnagyobbig?

Az írói (költői) véna a családban valószínűleg tőle öröklődött.

Nekem már elég kevés jutott. Az ő módszere helyett én inkább fordítva cselekszem. Nagy adag valóságot fűszerezek kisebb adag fantáziával ott, ahol lehet és ott, ahol a történeteket nem tudom másként logikusan magyarázni. Mert az emberi élet bizony illogikus.

Ha valaki ezt az írást végigolvassa, talán észreveszi azt is, hogy sokszor két szereplővel ugyanazon vagy hasonló események történnek, illetve egy szereplővel sok esetben kétszer történik hasonló esemény. Ez nem az én akaratom szerint van így, így történt. Magyarázni nem tudom, csak egy kis misztikum segítségével.

A misztikus hajlamúak úgy tudják, hogy a világon vannak jelentős és jelentéktelen számok. A hármas és a hetes például sok ókori népnél szent szám volt. A kettes is jelentős szám volt, de éppen ellenkezőleg, nem szentnek, hanem ördöginek tartották. Lehet, hogy az én történeteimben is azért van jelen olyan sokszor, mert valahol tudat alatt érzem, hogy ördögi világot élünk? Nem tudom.

Még sok mindent kellene megmagyarázzak, de jobb, ha nem teszem. Az érző emberek talán ráéreznek. A legjobb az lesz, ha Nemvaló Pistával együtt mondom:

*„Sok hazug költőféle, verseket
meg még ki tudja, mi firkákat ír;
olyan dolgokról, mik veszélyesek.
Ember nem bírja őket, csak papír.”*

Lehet, hogy Julcsira gondolt, amikor leírta, s a sci-fi írásra...

Búzaháza, 2015. szeptember 27.